

Opbouwwerk Brussel 67

Nieuws uit RisoBrussel

Editoriaal.

Laten we eens beginnen in Antwerpen. Als alles meezit (definitieve stemming in de gemeenteraad van halfweg december) zullen in oktober volgend jaar de Antwerpse districtsraden rechtstreeks verkozen worden. Dat wordt dan een primeur in de Belgische geschiedenis: een gemeente die (deel-)bevoegdheden doorschuift naar een lager echelon. Er was dan ook een wijziging van de grondwet en de aanmaak van bijzondere en gewone wetten voor nodig. Eigenlijk gaat het in Antwerpen om een gedeeltelijke defusie, een stuk restauratie van de toestand van voor '83 toen in één monsteroperatie alle gemeentes van de Antwerpse agglomeratie werden gefusioneerd. Iedereen weet dat deze fusie het democratisch gehalte van de besluitvorming in 't Stad geen deugd gedaan heeft, al was het maar omdat 't Schoon Verdiep met een klap mijlen ver van het gros der sinjoren af kwam te staan.

Vanuit de huidige coalitie, die ter wille van een versteviging van het democratische en bestuurlijke draagvlak in '94 voor een doorgedreven decentralisering opteerde, wordt er met geen klein beetje angst naar de toekomstige samenstelling van de districtraden gekeken. Vooral het spookbeeld van een Vlaams Blok-bestuur in de „zwarte” deelgemeentes zorgt voor nachtmerries. Er wordt dus duchtig gecalculeerd en de mening overheerst dat men er eigenlijk niet klaar voor is. Je zou versteld staan waarom! De politici dachten blijkbaar dat deze decentralisatie een zaak was van de komende legislatuur, dat er dus geen haast bij was. En verder moeten ze toegeven dat ze eigenlijk niet in de wijken aanwezig zijn. Het Blok zou de enige partij zijn die over voldoende mensen beschikt om het beleid dichterbij de burger te brengen! *Soit.* Vergelijkbare steden als Gent en Luik zien de mogelijkheden van autonome deelraden nog niet zitten. En Brussel? Tja, Brussel. In Brussel wordt af en toe het fusiedebat van stal gehaald. Meer als een academische materie en vergezeld van de waarschuwing om zeker niet in de Antwerpse fusieval te trappen. Het regeerakkoord van het Brussels Gewest heeft over democratische besluitvormingsstructuren en bestuurlijke vernieuwing (wat is dat?) bitter weinig te melden: de acht regels van het voorlaatste hoofdstuk 12 (De versterking van de democratie) op de voorlaatste bladzijde van een 25 bladzijden tellende document. *That's it.* Brussel is Antwerpen niet, nietwaar. En het is toch al bewezen dat het zwarte mollenwerk hier geen dijkbreuk veroorzaakt. En meneer, vooraleer over decentralisatie en wijkraden in Brussel te leuteren, wacht rustig op het Antwerpse experiment. Je zal zien, in die val moeten wij niet trappen. (ast)

De Buurtwinkel is dood, leve de Buurtwinkel.

Nieuwe uitdagingen in de Anneessenswijk.

De Buurtwinkel is verhuisd. Begin september ging het vanuit de oude vertrouwde stek hoek Lemonnierlaan / Olivetenhof richting Anneessensplein. De laatste jaren groeide het besef dat het actieterrein van de Buurtwinkel merkbaar opschoot naar de andere kant van de Lemonnierlaan. Dat had niet alleen te maken met ingrijpende veranderingen in de Bijstandswijk – deze wijk is opgewaardeerd geworden ten koste van de bevolking die er in de jaren zeventig en tachtig haar toevlucht vond – maar ook met het feit dat een groot deel van het publiek van de Buurtwinkel bestond uit inwoners van de Anneessenswijk en een vlottende massa van passanten die zonder woning en vaak zonder papieren de stad in en uit stroomt. Het besef groeide dat een werking zonder

hechte wortels in de wijk zelf voorbijging aan de missie van de Buurtwinkel. Vandaar het besluit om zich uiteindelijk dan maar in de Anneessenswijk zelf te gaan verankeren.

Naar aanleiding van de opening van de „nieuwe” Buurtwinkel op 9 november 11. staan we hieronder uitgebreid stil bij het buurtwinkelmodel: een korte historiek, de motivering voor de verhuis, het werkingsconcept anno 1999 en last but not least: een programma-overzicht met concrete activiteiten.

Een beknopte historiek.

Buurtwinkel Bijstandswijk ontstond in 1979 en stelde zich tot doel de sociaal-culturele voorzieningen en de welzijnszorg meer toegankelijk te maken voor de buurtbevolking. Deze had daar immers het meest behoefte aan maar viel nog te vaak tussen de mazen van het net.

Tussendoor foto's van de opening en het Handvest van het Bewonerscomité Anneessens. Omdat we in toekomstige nummers van Opbouwwerk Brussel ongetwijfeld zullen berichten over het opbouwwerk binnen de Buurtwinkel komt de geïnteresseerde lezer in een afzonderlijk artikel meer te weten over de werking van de sociale dienst.

Inhoudelijk en vormelijk waren in de beginjaren twee basissenmerken karakteristiek voor de Buurtwinkel: de individuele aanpak en het fungeren als een sociaal trefpunt. Er was de aandacht voor de eigen persoonlijke problemen, behoeften en wensen van de buurtbewoners die langskwamen voor een gesprek. Deze losse contacten beteken(d)en veel voor sommige bewoners en vorm(d)en weldra de basis voor de werking op structureel vlak.

Medio de jaren '80 werd de aandacht vooral gespitst op de gemeubelde kamerproblematiek. Via een globale aanpak werd gepoogd de leef-situatie van de kamerbewoners uit de wijk te verbeteren. Aan hen werd de werking van de kookgroep „aangeboden” en anderzijds werd onderhandeld met de stedelijke overheid, het OCMW, de sociale huisvestingsmaatschappijen en privé-eigenaars betreffende de gemeubelde kamers. De Buurtwinkel werd in het kader van huisvesting erkend als gesprekspartner voor de renovatieprojecten van de Stad Brussel en het was hoofdzakelijk onder impuls van de Buurtwinkel dat de gewestelijke ordonnantie op de gemeubelde kamers tot stand kwam.

Eind jaren '80 zetten de Brusselse Haard, het OCMW, Habitat et Rénovation en de Buurtwinkel het pilootproject „Wonen-Werken” op. Het project had twee doelstellingen: via renovatie van woningen de huisvestingssituatie verbeteren; middels opleiding en tewerkstelling de economische situatie van OCMW-cliënten verbeteren. De Buurtwinkel stond in voor de sociale omkadering tijdens en na de renovatiewerken.

In de jaren '90 werd het project „Klikken” gecon-cipieerd. Vanuit de opgemerkte behoefte werd een werking op poten gezet voor jong-volwassenen uit de buurt. Het project beoogde via de basisschakel methodiek (*) betere contactkanalen voor deze jong-volwassenen te creëren. Daartoe werd een ontmoetingsruimte aangeboden en werd geprobeerd de relatie met het voorzieningennetwerk tot stand te brengen. De Buurtwinkel was ook de drijvende kracht achter ontstaan en uitbouw van het dienstencentrum voor bejaarden Forum (nu gesitueerd op de Papenvest).

(*) Een aanpak die tot doel heeft de meest kansarmen en te bereiken en een aansluiting, een schakel met bestaande voorzieningen tot stand te brengen.

Vroeg reeds lag het hart van de Buurtwinkel in de kookgroep (sociaal restaurant). Gedurende de vele jaren dat de Buurtwinkel in de Bijstandswijk werkzaam was bleef de kookgroep een vaste waarde, ondanks de wendingen in de project-werking van de Buurtwinkel en ondanks het feit dat deze zinvolle vorm van armoedebestrijding nooit op de officiële erkenning heeft kunnen rekenen waarop ze krachtens haar resultaten recht had. Met de verhuis naar de Anneessenswijk is dit hoofdstuk afgesloten voor wat de Buurtwinkel betreft. De kookgroep / sociaal restaurant is opgegaan in de Heksenketel van Atelier Groot Eiland. Hiermee diende zich een nieuw hoofdstuk in de geschiedenis van „het huis” aan.

Heroriëntering naar de Anneessenswijk.

De Bijstandswijk heeft de laatste jaren een ware gedaanteverandering ondergaan. Van een eerder kansarme omgeving is zij gaandeweg geëvolueerd naar een „model”-constructie, een successtory, althans voor een deel van de bevolking. Vooral een jongere, middleclass-generatie vindt haar gading in deze wijk: uitgangsbuurt bij uitstek, gerenoveerde en bijgevolg duurder woningen, enz ... Elk succes kent een keerzijde. De (kans)armere bevolkings-

groepen die van oudsher de wijk bewoonden, werden langzaam maar zeker uitgerangeerd. Uiteraard steekt deze „modelwijk” schrill af tegen het andere deel van de Bijstandswijk, namelijk het deel tussen het Rouppeplein en het Zuidstation. Echter dit wijkdeel is te klein en te specifiek (bv. aanwezigheid van het Zuidpaleis, de Stalingradlaan, ...) om projectmatig te benaderen. Vandaar de stap naar Anneessens. Waarom?

In de armoedeatlas van Prof. Kesteloot wordt de Anneessenswijk gecategoriseerd onder cluster 7, één der meest prioritaire binnen de als kansarm erkende buurten. Opvallend binnen Anneessens is het hoog aantal woningen zonder klein comfort (ongeveer 36%), wat wijst op een sterk verouderd patrimonium. Het is een vervallen arbeiderswijk met zijn actuele tekortkomingen: gebrek aan groene ruimtes, weinig ontspanningsmogelijkheden, noem maar op. Het gemiddelde inkomen per gezin ligt zeer laag (circa 110.578 bef). Het aantal werkzoekenden schommelt rond de 33%. Ongeveer 25% der gezinnen heeft financiële dossiers bij het OCMW. Deze uitzichtloze situatie is voor een groot stuk te wijten aan een bijzonder laag opleidingsniveau van de bevolking. Ongeveer de helft van de bewoners heeft slechts tot 14 jaar school gelopen. Welnu, in de actuele grootstedelijke realiteit is er minder vraag naar ongeschoolde arbeiders. In 1991 vormde de Marokkaanse bevolking de grootste bewonersgroep binnen de totale bevolking (5.250). Bovendien is de gemiddelde leeftijd van de bewoners opvallend laag. Ongeveer de helft is jonger dan 24 jaar.

Dit cijfermateriaal illustreert eens te meer de bijzondere achterstellingsituatie van de Anneessenswijk. De precare levensomstandigheden van een groot deel van de bevolking maken dat zij op een aantal belangrijke levensdomeinen heel wat kansen missen (huisvesting, werk, scholing, bezit, ...). Daarenboven hebben zij weinig mogelijkheden om deze positie te verbeteren. Ze kunnen deze kloof nauwelijks op eigen kracht overbruggen. Bijgevolg – en dat is belangrijk voor de Buurtwinkel – participeren zij niet in het sociale leven van hun wijk, geraken gaandeweg steeds meer gemarginaliseerd en belanden uiteindelijk in het steegje van de volledige sociale uitsluiting. Deze uitsluiting is als een spiraal waaruit men bijna onmogelijk geraakt.

Naast het raadplegen van cijfer- en statistisch materiaal, hebben de Buurtwinkel en RisoBrussel heel wat aandacht besteed aan observatie en empirisch onderzoek. Tijdens een verkenningsronde op Anneessens in het voorjaar 1997 werden naast algemene observaties een aantal bewoners geraadpleegd naar de noden die zij zien voor hun wijk. De opgevangen signalen bevestigen grotendeels het cijfermateriaal. De volgende aandachtspunten werden als zeer belangrijk beschouwd: tewerkstelling vooral van de jongere bevolkingsgroep, leefbaarheid van de omgeving, participatie van de bewoners, overlast van de rondhangende jongeren. Een zelfs korte wandeling in de wijk illustreert onmiddellijk deze noden.

Al deze gegevens en het niet onbelangrijke feit dat een groot deel van de cliënten van de Buurtwinkel uit de Anneessenswijk afkomstig was, maakten het linken van de Buurtwinkel met de Anneessenswijk bijna automatisch. De uitbreiding van het werkterrein van de Buurtwinkel werd reeds beslist begin 1997. In 1998 profileerde de Buurtwinkel zich eerst als buurtcentrum voor de Anneessenswijk, weliswaar opererend vanuit haar uitvalsbasis in de Bijstandswijk. Medio 1998 werd na lang beraad op

Het handvest van het bewonerscomité Anneessens

Het bewonerscomité is gegroeid vanuit de bekommernis van de inwoners omtrent hun buurt, namelijk de Anneessenswijk. Een aantal buurtbewoners wil via dit comité voorstellen, acties en projecten aanbrengen en realiseren. Het comité biedt hun daartoe een platform waar ze hun democratisch recht tot inspraak en participatie kunnen uitoefenen.

Het bewonerscomité streeft naar representativiteit met betrekking tot de wijk waarvoor zij staat. Het comité wordt als zodanig erkend aangezien het is gegroeid uit een algemeen bewonersoverleg.

Het bewonerscomité staat voor een aanpak van collectief ervaren problemen en wil bijgevolg zeker niet vervallen in individuele problemen. Uiteraard heeft zij oor voor persoonlijke zaken die als zodanig collectief worden ervaren. Het bewonerscomité staat zeker niet voor een sociale dienst. Bepaalde signalen kan het evenwel doorverwijzen naar de aangewezen diensten.

Het is niet de bedoeling van het bewonerscomité in concurrentie te treden met het bestaande sociale en culturele aanbod in de wijk. Integendeel, aanvullend kunnen we meer bereiken dan ieder voor zich. Met andere woorden het bewonerscomité stelt zich open voor elke aanwezige en geïnteresseerde partner in en buiten de wijk, mits een wederzijds respect van de autonomie.

Het bewonerscomité Anneessens wil inspelen op twee noden in de wijk:

- De participatie van de wijkbewoners
  - Een permanente informatiedoorstroming naar de bewoners
  - Een gesprekspartner naar autoriteiten, organisaties en verenigingen toe
  - De wijkbewoners een platform aanbieden om hun mening te uiten
- De aanpak van de leefomgeving in de wijk
  - Een activering van het sociaal weefsel in de Anneessenswijk door middel van activiteiten en animaties, al dan niet in samenwerking met andere partners in de wijk.
  - Kleine ingrepen in de wijk die de leefomgeving ten goede komen, met en door de bewoners.
  - Een projectmatige aanpak om een diepgaander aanpak van de wijk te bewerkstelligen.

alle niveaus de knoop doorgehakt: wil de Buurtwinkel zich volwaardig profileren als buurtcentrum voor de Anneessenswijk, dan moet de werking zich in de wijk zelf wortelen. Zodoende werd gestart met de zoektocht naar een plek in de wijk, wat leidde tot een huurovereenkomst voor een winkelruimte op het Anneessensplein. Geografisch wordt geopteerd voor een afbakening van het werkgebied, althans in de startfase, tot het centrum van de wijk (Pottenbakkers, Damstraat, Loofstraat, Anderlechtstraat, Gierstraat). Deze

territoriale „beperking” is zeker niet imperatief, de Buurtwinkel is er voor iedereen. Daarnaast heeft de Buurtwinkel niet de pretentie de zaken alleen te willen doen, vandaar haar niet concurrentiële opstelling in het werkveld. Zij opteert voor een netwerkbenadering van de wijk, waarin iedere partner de andere erkent en waardeert. Dergelijke benadering komt ten goede aan een optimalisering van de resultaten. Enkele partners werden gecontacteerd, op de hoogte gebracht van het opzet, en verklaarden zich akkoord met de werkvoorstellen: OCMW-antenne, Job-Office, Brusselse Haard, enkele jongerenorganisaties, de sociale antenne in het kader van de wijkcontracten, Habitat en Rénovation. Om elk mogelijk misverstand van bij de aanvang te vermijden zijn contacten gelegd aan de hand van een duidelijke uiteenzetting van de vooropgestelde werkpijles én een schematische voorstelling van de structuur van de Buurtwinkel.

Werkingsconcept anno 1999.

De Buurtwinkel als wijkontwikkelingsproject in de Anneessenswijk heeft 2 algemene doelen voor ogen: de leefbaarheid van de buurt herstellen en de participatie van bewoners activeren. Vanuit een besef dat de problemen te omvangrijk zijn om ze alleen aan te kunnen, wordt aan deze doelstellingen gewerkt samen met de reeds aanwezige organisaties met respect voor hun inbreng en identiteit. Om de kernthema's leefbaarheid en participatie aan te pakken wil de Buurtwinkel zich profileren als een contact-, informatie- en initiatiefpunt in de wijk. Laten we kort bij deze werkpijles stilstaan.

Werkpiste 1: de Buurtwinkel als contactpunt.

Een ontmoetingsruimte met de nodige infrastructuur is essentieel om de 2 andere pijlers van het concept uit te bouwen. De Buurtwinkel dient binnen de wijk ankerplaats en referentiepunt te zijn voor de bewoners indien ze vragen hebben, informatie wensen, contacten zoeken.

Binnen het kader van haar profilering als een buurtcentrum en haar laagdrempelige opzet, hoort de ontmoetingsfunctie van de Buurtwinkel tot één van haar essentiële taken. Met deze opdracht opteert de Buurtwinkel voor het constant ter beschikking stellen van een deel van haar infrastructuur voor het publiek. Het publiek, in casu de wijkbewoners, kan er terecht voor informatie, onthaal, documentatie, informele

gesprekken met de verantwoordelijken, spel, animatie, koffie, contacten met andere bewoners. Deze functie-invulling is zeer belangrijk met het oog op een erkenning door de bevolking van de buurtwinkel als een buurtwerking. Doorheen de zogenaamde informele contacten kunnen collectieve wensen komen opborrelen.

Werkpiste 2: de Buurtwinkel als informatiepunt.

De Buurtwinkel wil via individuele hulpverlening inspelen op persoonlijke noden van wijkbewoners. Verder wil ze informatie verstrekken betreffende de wijk (renovatiepremies, acties van het bewonerscomité, huisvuilophaling) en meer algemeen (bvb. doorverwijzingen in verband met werkloosheid, papieren, etc ...). Prominent aanspreekingspunt in dit alles is zeker de sociale dienst. Elke woensdagen vrijdagvoormiddag van 9.30 tot 12.30u kunnen mensen met hun individuele problemen terecht tijdens de sociale permanentie. Mensen van alle slag, problemen van allerlei aard en ernst. Meest voorkomende zijn problemen rond huisvesting en administratief / financiële problemen.

De zoektocht naar huisvesting is vaak een toegangspoort tot de sociale dienst en tegelijkertijd een probleem waarachter een veelzijdiger problematiek schuilgaat. Het zoeken van een geschikte, betaalbare en leefbare woning is in Brussel uiterst moeilijk, vooral voor een aantal mensen (minimum inkomenstrekken, kroostrijke gezinnen, mensen die uit hun woning (dreigen) gezet (te) worden, politieke vluchtelingen zonder papieren, thuislozen die in momenten van hoge nood (weer) verplicht zijn bij één of ander onthaaltehuis aan te kloppen. Daarnaast zijn er problemen van juridische aard (contracten opzeggen, rechten van de huurder, ...), aanvragen tot lening voor de aankoop van een woning bij het Vlaams Woningfonds, etc ... Mensen zonder papieren vormen trouwens een groeiende doelgroep waarvoor in samenwerking met meer gespecialiseerde diensten opgekomen wordt.

Vaak moet bemiddeld worden bij instanties (zoals OCMW, BGDA, Stadsdiensten, Dienst Vreemdelingenzaken, Pensioenen, Ziekenfondsen, Ministerie van sociale Voorzorg, ...) om de rechten van de cliënten af te dwingen. Dit toont nogmaals het belang van de lage drempel die de Buurtwinkel bewust blijft hanteren.

Buiten de permanentie-uren verzorgt de sociale dienst een urgentieopvang indien nodig, begeleidingen op afspraak en huisbezoeken. Heel wat mensen hebben via de sociale dienst de Buurtwinkel als ontmoetingsplaats en als een „luisterend oor” leren kennen.

Werkpiste 3: de Buurtwinkel als initiatiefpunt.

Vanuit de in de wijk aanwezige potenties wordt door de Buurtwinkel naar antwoorden gezocht voor wijkproblemen. Eén en ander houdt in: het creëren van nieuwe mogelijkheden met betrekking tot bewonersbetrokkenheid en het zoeken naar oplossingen voor gedetecteerde en / of aangebrachte problemen. De Buurtwinkel is bijgevolg opbouwwerkmatig aanwezig in de Anneessenswijk. Participatie van wijkbewoners verloopt via een bewonerscomité. Daarin worden mensen gaandeweg uitgenodigd na te denken over hun buurt. Hoe ervaren zij de wijk? Hoe dromen zij hem? Uiteraard vloeien hier voorstellen uit voort die vragen om een concrete aanpak van de leefomgeving.

De realisatie van deze 3 pistes steunt op 7 methodische peilers.

- de Buurtwinkel werkt laagdrempelig. Ze voert een open-deur politiek naar alle bewoners, evenwel met de bedoeling de meest achtergestelde bewoners te bereiken.
- de Buurtwinkel zit ingebed in een netwerk van bestaande organisaties die in de wijk actief zijn.
- de Buurtwinkel werkt buurtgericht. Actieve werking en continue activering van buurtbewoners staan centraal.
- individuele hulpverlening en collectieve actie via opbouwwerk vullen mekaar aan. Ruimte laten voor het eerste creëert de noodzakelijke voorwaarde voor het welslagen van het tweede.
- rechtstreekse betrokkenheid van bewoners in het beheer van de projecten en de aanpak van leefbaarheidsproblemen wordt gegarandeerd en gestimuleerd.
- de Buurtwinkel is overtuigd van de preventieve krachten die doorheen deze bewonersbetrokkenheid werkzaam worden. Activering van bewoners in de wijkontwikkeling maakt de realisaties tot iets van hen en voorkomt dat de noodzakelijke overheidsinbreng in de opwaardering van een wijk wordt beschouwd als een vreemde ingreep waarvoor men zelf geen verantwoording hoeft te dragen.
- de aanpak van de Buurtwinkel is multi-aspectueel: de diverse functies die in de werking van de Buurtwinkel tot uiting komen, beantwoorden aan de globaliteit en de samenhang van de kansarmoedeproblematiek in de wijk.

Programmatie 1999 en verder.

De verhuis naar de Anneessenswijk betekent noch naar concept noch naar activiteiten een breuk met het verleden van de buurtwinkel. Zoals men wel kan vermoeden wordt een flink stuk van het takenpakket behouden, zij het dan binnen een nieuwe locatie. Uiteraard brengt een verhuis extra werk met zich. Het contactpunt moet opnieuw worden ingericht. Wanneer alles in de plooiën zal zijn gevallen beschikt de equipe op het Anneessensplein over een secretariaatsruimte, een ontmoetingsruimte geschikt voor vergaderingen, kleine animatie-activiteiten en vormings- en info-avonden en tenslotte een ruimte voor de sociale dienst (waarbinnen de nodige privacy is verzekerd). Met name de ontmoetingsruimte wordt uitgebouwd tot informatiepunt waarbinnen met behulp van folders, affiches en brochures

algemene informatie wordt verstrekt. In deze ruimte zullen ook thematische tentoonstellingen over de wijk worden georganiseerd.

Tot de voornaamste initiatieven die de Buurtwinkel heeft opgestart en in de toekomst verder wil dragen behoren:

- ondersteuning van het bewonerscomité: recruiting, activering en ontwikkeling van acties;
- project Anneessenswijk = bonte mozaïek. Een samenwerking met de MIVB waarbij een muurschilderij gerealiseerd wordt door jongeren uit de buurt, begeleid door een artiest;
- realisatie van een groen parcours doorheen de Anneessenswijk in het kader van het programma van de Koning Boudewijnstichting Buiten Gewone Buurt;
- mede-organisator van wijkfeesten (o.a. Brussels Gekleurd);
- een tewerkstellingsproject in samenwerking met Job Office (OCMW) en de sociale woningmaatschappij Brusselse Haard. Onder begeleiding staat een kleine equipe jongeren in voor de realisatie van zichtbare veranderingen in de wijk. In een eerste fase heeft dit te maken met renovatiewerken in eigendommen van de Brusselse Haard in de Gierstraat. Later zal de ploeg inzetbaar zijn in onderhoudswerken in de wijk. Dit tewerkstellingsproject moet jongeren de kans bieden werkervaring op te doen en tegelijk iets bij te dragen aan de leefbaarheid in hun wijk.

Naar een erkenning als wijkcentrum.

In bovenstaand verhaal is meermaals de nadruk gelegd op het feit dat de Buurtwinkel zich wenst in te schakelen in een netwerk van voorzieningen die zoals zij begaan zijn met de ontwikkeling van de Anneessenswijk. De Buurtwinkel zelf is een voorbeeld van geïntegreerde werking. Zijn structuur omvat immers een combinatie van laagdrempelige ontmoetings- en animatieactiviteiten, individueel maatschappelijk werk en opbouwwerk. Alle drie vullen ze elkaar aan en zijn ze voorwaarde en verlengstuk van elkaar.

De Buurtwinkel is een bundeling van krachten (samenwerkingsovereenkomst met RisoBrussel) ook uit het anderstalige initiatief (sociale dienst vanuit Entr'aide des travailleuses). Ondanks deze krachtenbundeling blijft de constructie erg broos. Met name de Buurtwinkel in zijn hoedanigheid van contactpunt blijft een precare aangelegenheid. Het blijft behelpen om de infrastructuur en de functies animatie en ontmoeting van jaar tot jaar betoelaagd te krijgen. Middelen worden betrokken uit overheidsfondsen (vroeger Vfik, nu Sif) en uit eigen fondsenwerving: milde schenkers tot en met wijnverkoop. Terwijl er een brede consensus bestaat omtrent de wetenschap dat maatschappelijke integratie via het herstel van het sociaal weefsel in buurten een prominent onderdeel is van wijkontwikkeling, stelt de overheid zich op zijn minst erg aarzelend op. Wanneer het erop aankomt wijk- en buurtinitiatieven rechtzekerheid te bieden via een wettelijke regeling die continuïteit in de werking verzekert, duwt men die liever in een voorwaardelijk en tijdelijk bestaan in het fondsenbeleid. Rond een wettelijke regeling inzake buurtwerk blijft nog veel werk aan de winkel.

Geert Vandenhoutte
Ilse Grieten
Thierry Goossens
Alain Storme

De sociale dienst van de Buurtwinkel.

Een staalkaart van onrecht in de wereld.

Uit de algemene voorstelling van het buurtwinkel-project zal men wellicht onthouden hebben dat de werking rust op drie peilers: een ontmoetingspunt, een sociale dienst en wijkgerichte initiatieven op het vlak van animatie en opbouwwerk. Vooral over de laatste soort activiteiten zullen we in de toekomst nog vaker verslag uitbrengen. De impact van de sociale dienst op het leven van bewoners van de Anneessenswijk kan echter moeilijk onderschat worden. Hieronder geven we een staalkaart van de mensen en de problemen die op de permanenties (woensdag en vrijdag – de maatschappelijkwerkdienst is in totaal 33 uren per week beschikbaar voor de sociale dienst) "afkomen". Meer dan sociale kaarten met objectieve gegevens over demografie, huisvesting, etc ... zegt dit iets over de staat van de wijk achter het Anneessensplein.

Publiek

Bijna de helft van de op te volgen dossiers van de sociale dienst komt uit de Anneessenswijk (26). Veel mensen met een minimuminkomen op zoek naar een betaalbare woning komen in deze wijk terecht. Betaalbaar is natuurlijk relatief, gezien de misere staat waarin de woningen zich bevinden. Niet voor niets verhuizen mensen er vaak, staan er vaak woningen voor lange tijd leeg of te koop. De andere helft van de regelmatige bezoekers is nog eens verdeeld over ongeveer evenveel dossiers van de Bijstandswijk en de Marollen. Nog een aantal komt vanuit andere hoeken van de vijfhoek, enkelen vanuit de andere gemeenten van het Brussels gewest of zelfs daarbuiten. Het zal daarbij opvallen hoe in het centrum van de stad de echo's van de grote wereldproblemen weerklinken.

- Kroostrijke gezinnen van Marokkaanse afkomst.
- (Marokkaanse) alleenstaande of gescheiden mannen.
- Alleenstaande (vooral Afrikaanse, Kongolese) moeders met kinderen.
- Verschillende asielzoekers uit alle hoeken van de wereld. Zij leven constant in onzekerheid en kunnen van vandaag op morgen zonder papieren en zonder inkomen vallen.

- Ook mensen zonder papieren vinden de weg naar de Buurtwinkel.
  - Jongeren die hun heil in de hoofdstad zoeken, weg van thuis, op zoek naar een eigen plekje, een job, ... kortom een nieuw leven. Meestal zijn dit jongeren met een instellingsverleden, die om allerlei redenen gebroken hebben met hun thuismilieu.
  - Migrantenjongeren die hun weg niet vinden in onze maatschappij, die verloren lopen tussen de contrasten in hun cultuur en de verwachtingen waaraan zij niet kunnen beantwoorden.
  - Eveneens verschillende alleenstaande senioren die reeds jaren in Brussel wonen, een hele geschiedenis achter zich hebben, maar zich vandaag helemaal alleen terugvinden. Het ouder worden brengt allerlei problemen met zich mee, waardoor zij afhankelijk worden van anderen.
  - Thuislozen vinden vaak de Buurtwinkel wanneer ze op zoek gaan naar een woning.
- Meestal zijn het mensen die leven van een minimuminkomen van het OCMW, werkloosheidssteun, een vervangingsinkomen van de mutualiteit of het ministerie van sociale voorzorg.

Problematieken

Huisvesting (26 %)

De zoektocht naar huisvesting is vaak een toegangspoort tot de sociale dienst. Via de lijst van de huisvestingsbeurs (Convivence-Samenleven) komen mensen hier terecht of worden ze door andere diensten naar de Buurtwinkel verwezen. Het zoeken naar een geschikte, betaalbare en leefbare woning is uiterst moeilijk in Brussel en zeker in de vijfhoek waar stadsrenovatie stelselmatig naar een middenklassepubliek lonkt. Vooral voor de mensen die leven van een minimuminkomen van het OCMW, kroostrijke gezinnen, mensen zonder papieren, ... is de keuze erg beperkt. De situatie is altijd dringend, de huurprijs altijd te hoog, de huurwaarborg van het OCMW stelt meestal een probleem voor eigenaars die cash geld willen, de staat van de woningen laat vaak te wensen over, ... en de wachttijden voor een sociale woning zijn enorm lang.

De sociaal assistente probeert met de lijst van de te huren woningen in de privé-sector een

oplossing te zoeken, begeleidt bij het indienen en opvolgen van aanvragen voor een sociale woning. Daarnaast komen er vaak vragen van juridische aard (opzeg van huurcontracten, misbruik door eigenaars, uitdrijvingen, ...), vragen naar informatie over de mogelijkheden tot het bekomen van een lening voor de aankoop van een woning, een renovatie- of verhuis- en installatiepremie. Thuislozen die altijd in momenten van hoge nood proberen aan te kloppen bij een onthaaltehuis, een nachtsiel. Mensen zonder papieren die vaak nergens terecht kunnen ...

Huisvesting is zelden een alleenstaand probleem, vaak schuilt achter dit „aangemelde” probleem een veel ruimere problematiek. Het hebben van een woning kan als basis beschouwd worden in het leven. Enerzijds het hebben van een adres voor ons bureaucratisch landje (zonder adres val je overal uit de boot), anderzijds het hebben van een „thuis” om je goed te kunnen voelen, om vanalles te kunnen ondernemen.

Administratie (17 %)

Onder deze rubriek vallen allerlei problemen met administratieve zaken gaande van het helpen lezen, invullen of vertalen van documenten, het opstellen van een brief e.d. tot problemen met één of andere instantie. In dit laatste geval wordt vaak bemiddeld met deze dienst om tot een oplossing te komen. Idem voor de problemen onder de categorie sociale zekerheid (16 %).

Vaak gaat het hier om eerder administratieve problemen, maar opmerkelijk is wel dat het voor velen niet vanzelfsprekend is door deze instanties geholpen of begrepen te worden. De meesten zijn wel van het bestaan van deze diensten en rechten op de hoogte, maar ondervinden op één of andere manier een barrière. De drempel ligt vaak te hoog om een vraag te stellen, de wetgeving en administratie zijn vaak te ingewikkeld, ...

Budget (11 %)

Een opmerkelijk aantal mensen hebben financiële problemen, soms zeer tijdelijk, maar vaak van lange duur. Het is inderdaad moeilijk met een beperkt inkomen elke maand weer rond te komen. Een onvoorziene factuur, de minste tegenslag zijn voor velen fataal en onoverkomelijk. Samen met de mensen wordt dan een afbetalingsplan opgesteld (en opgevolgd). Indien nodig wordt onderhandeld met advocaat of deurwaarder. Vaak

wachten mensen te lang, en stapelen meerdere schulden zich op. Moeilijk wordt het wanneer mensen verslaafd zijn of (in onze ogen) ongeoorloofde uitgaven doen, waarop men moeilijk vat heeft.

Vijf mensen probeert de sociaal assistente regelmatig tot permanent op te volgen.

Psychologische problemen (5,7 %)

Een profiel van mensen met psychologische problemen kunnen we hier niet geven. Wel vinden we het belangrijk te vermelden dat het sterk verbonden is met de problematische situatie waarin mensen terechtkomen: werkloosheid, afhankelijkheid van sociale minimuminkomsten, schulden, eenzaamheid, ... (Oorzaak en gevolg?) Mensen leven vaak in een constante stress, een constante strijd met hun omgeving, een strijd om elke dag opnieuw te overleven.

Familiale problemen (4,9 %)

Hier gaat het vaak over problemen i.v.m. echtscheiding, relaties tussen partners, ouder-kind-relaties, ... Het zijn meestal vrouwen die dergelijke problemen durven blootgeven en het misschien ook eerder ervaren, er eerder slachtoffer van worden.

Enkele statistische gegevens uit het jaarverslag 1998

Aantal contacten in Sociale Dienst (*)	
permanentie	542
buiten-permanentie (**)	201
op afspraak	24
demarches	48
huisbezoeken	60
<i>Totaal</i>	<i>875</i>

Problemen	Totaal
huisvesting	290
gezondheid	55
administratie	193
budget	123
psychologisch	64
sociale zekerheid	
OCMW	52
pensioen	28
mutualiteit	12
min. sociale verzorg	11
kinderbijslag	7
werkloosheid	9
juridisch	41
familiaal	54
onderwijs	34
werk	44
concrete hulp	33
naturalisatie	19
mensen-zonder-papieren	44

(*) Het gaat hier om personen waarvan een dossier opgevolgd wordt.

(**) Opmerkelijk is het aantal mensen dat buiten de permanentie-uren langskomt. Dit is, zoals eerder vermeld, te wijten aan de laagdrempeligheid die eigen is aan onze werking.

„United we stand“ voor de Pantserstroepensquare !

De Pantserstroepensquare: een rijk verleden maar een onzekere toekomst.

De Pantserstroepensquare is het plein dat omgeven wordt door de Kalkkaai, de Steenkoolkaai, de Timmerhoutkaai en de Schuitenkaai. In een ver verleden was dit openbaar plein het Schuitendok en maakte het deel uit van de toenmalige haven van Brussel. De benaming Pantserstroepenplein is vrij recent. Het plein dankt zijn naam aan het bescheiden monument voor de pantserstroepen dat zich bevindt op de Varkensmarkt en dat opgericht werd ter ere van de helden en slachtoffers van de oorlog van 14-18.

Aan de vooravond van het millenium schudden vele wijkbewoners het hoofd bij het horen van deze ronkende naam. Dit is niet (meer) hun plein. Er wordt geklaagd over de verloederde staat van het plein: vuil, grijs, hondepoep, oude versleten banken, geen speeltuigen voor de kinderen. De Handelskaai is voor vele automobilisten een ideale invalsweg naar het centrum van Brussel. Daarnaast nodigen de brede kaaien de bestuurders uit om hun vierde versnelling nog eens te gebruiken. Zou het

kunnen dat de Pantserstroepensquare allergisch is aan verkeersplateaus, verkeerslichten en wegversmallingen ? Tenslotte: wie wil, wie durft, wie kan , wie mag de Pantserstroepensquare gebruiken ? Belgische bejaarden voelen zich onveilig op en rond de square. Ze vertellen dat ze verjaagd worden door Marokkaanse jongeren en moeders met hun kinderen. De Marokkaanse ouders klagen dat hun kinderen verdreven worden door de zigeuners die zich tijdens de zwoele zomeravonden een groot gedeelte van het plein toeëigenen. Zij vinden het gevaarlijk om hun kind te laten spelen op een plein waar gebroken flessen liggen. De Pantserstroepensquare is immers een uitverkoren stek waar heelwat „thuislozen“ zich verzamelen rond pot en pint.

Nochtans heeft de Pantserstroepensquare heel wat troeven. Ten eerste is er de ligging van deze openbare ruimte. Ze vormt als het ware een scharnierpunt tussen verschillende wijken die elk een specifiek karakter hebben, met name de „achtergestelde“ Chicagowijk, de residentiële Begijnhofwijk, de mondaine Vismarkt en de bedrijvige Ieper- en Diksmuidelaan. Aangezien deze wijken worden bevolkt door verschillende bevolkings-

groepen zowel naar nationaliteit als naar leeftijd worden al deze mensen als het ware verplicht om de Pantserroepensquare te gebruiken en elkaar daar te „ontmoeten”. Indien we de vergelijking maken met andere openbare ruimten in de wijk, stellen we vast dat de Pantserroepensquare het laatste en enige „groene park” is van dit gedeelte van de Stad Brussel. Tenslotte is er de uitgestrektheid en het open karakter van de square.

Van Pantserroepensquare naar Welzijnswerkerroepensquare.

Een ideale biotoop voor opbouw- en buurtwerk ! En ja hoor, sinds 1997 hadden de organisaties uit de wijk sporadisch de handen in elkaar geslagen voor een aantal activiteiten op en rond de Pantserroepensquare :

- het Project „*Pantserroepensquare Ciné Blindés — Talk of the Town*” van de Beursschouwburg waarbij gedurende 3 weekends op de zondagavond in open lucht films werden geprojecteerd;
- de Wijkfeesten, editie '97, '98 en '99, in het kader van Brussels Gekleurd;
- activiteiten in het kader van het S.I.F. project „Publieke Ruimte – Publiek Domein Pantserroepensquare” dat gecoördineerd werd door de Beursschouwburg.

Tijdens de maand november 1998 werd het netwerk „Pantserroepensquare des Blindés” boven de doopvont gehouden. Dit samenwerkingsverband verenigt 19 organisaties, Franstalige en Nederlandstalige, die werkzaam zijn in de wijk en die samen acties willen realiseren op de Pantserroepensquare. Dit netwerk biedt deze organisaties de kans om met hun doelgroep (bejaarden, jongeren, vrouwen,...) te werken rond de leefbaarheid in de wijk (heraanleg Pantserroepensquare, opkuis Pantserroepensquare, bloemenactie, Wijkfeest). Het is de bedoeling dat de wijkbewoners zich de Pantserroepensquare opnieuw toeëigenen (ontspanning, ontmoeting, feest, engagement naar de wijk) als hun publieke ruimte.

Afgelopen werkjaar werden in het kader van het netwerk Pantsertrouepensquare de volgende activiteiten georganiseerd :

- Lentefeest op 17 april 1999 (opkuisactie, bloemenmarkt, groene actie, kindersanimatie en avondprogramma) gecoördineerd door Jongeren centrum Chicago;
- Wijkfeest op 18 mei 1999 in het kader van Brussels Gekleurd gecoördineerd door Maison du Quartier du C.P.A.S. de Bruxelles en
- bewonersparticipatie bij de heraanleg van de Pantsertrouepensquare gecoördineerd door v.z.w. Camelia - RisoBrussel.

Initiatiefwijk „Klein Kasteeltje - Vlaanderen” : met een knipoogje naar de rellen in Kuregem.

Als reactie op de rellen in Kuregem in november 1997, besloot de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, op initiatief van Minister-Voorzitter Charles Piqué om een urgentieprogramma uit te voeren voor de verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving in de Brusselse wijken. Er werden 5 wijken weerhouden waaronder „Klein Kasteeltje - Vlaanderen”. Het is de wijk die zich bevindt tussen de Pantsertrouepensquare, de Houthulstboslaan, de Nieuwpoortlaan en de Vlaamsesteenweg. Binnen het budget van 91 miljoen frank werden de volgende projecten goedgekeurd :

- 16.000.000,- bef voor de heraanleg van de Pantsertrouepensquare;
- 3.400.000,- bef voor de verbreding van de voetpaden van 2 kaaien die grenzen aan de square en
- 9.000.000,- bef voor de herinrichting van de verlichting van de aangrenzende Kaaien.

Het programma „Initiatiefwijken” streefde ernaar om de wijkbewoners te betrekken bij de planning en de realisatie van de projecten. Het opbouwwerk stelde zich dan ook tot doel om de bewonersparticipatie bij de heraanleg van de Pantsertrouepensquare te organiseren. De eerste bewonersvergaderingen vonden plaats tijdens de maand februari 1998. In de loop van de maand februari werd eveneens een projectaanvraag ingediend bij de Koning Boudewijnstichting voor het programma „Hedendaagse Kunst op publiek verzoek”. Samengevat stelt dit programma zich tot doel om kunstwerken te creëren, bij voorbaat op een publieke ruimte, die beantwoorden aan een reële vraag van wijkbewoners. Het is niet

de bedoeling om in dit artikel verder in te gaan op het programma Initiatiefwijken. In wat nu volgt willen we enerzijds in gaan op het proces van de bewonersparticipatie bij de heraanleg van de Pantsertrouepensquare en anderzijds op de initiatieven voor het bekomen van een artistieke realisatie op de heraangelegde Pantsertrouepensquare.

De bewonersparticipatie bij de heraanleg van de Pantsertrouepensquare.

Tijdens de maanden februari – maart 1999 vonden 4 voorbereidende vergaderingen plaats. Tijdens deze vergaderingen werden de wijkbewoners geïnformeerd over de plannen voor de heraanleg van de Pantsertrouepensquare en werd er gebrainstormd over hoe de toekomstige Pantsertrouepensquare er zou moeten uitzien. Op de eerste 2 vergaderingen, waarvoor we in het totaal een 1.500 uitnodigingen gebust hadden, waren nagenoeg enkel Belgische wijkbewoners (± 50) aanwezig.

We hebben toen een vergadering georganiseerd in samenwerking met de Vrouwenwerking van de v.z.w. Camelia, waar 21 allochtone vrouwen aan deelgenomen hebben. Daarnaast hebben we 26 enquêtes op straat afgenomen bij migranten. Een vierde vergadering vond plaats op aanvraag van een tiental Belgische wijkbewoners die woonden rond de Pantsertroupsquare. Tijdens een plenaire vergadering op 2 juni kwam het aangeduide studie-bureau luisteren naar de meningen van een veertigtal bewoners. Op 26 juni stelde dit studie-bureau een voorontwerp voor aan de wijkbewoners. Onder druk van deze wijkbewoners werd op 21 september een aangepast voorontwerp voorgesteld en dit in aanwezigheid van de burgemeester dhr. de Donnée en de schepenen van groene ruimten dhr. Maingain. Voor deze vergaderingen werden telkens 1900 uitnodigingen gebust. We beschikken op dit moment over een bestand van een vienzeventig bewoners die betrokken willen worden bij de heraanleg van de Pantsertroupsquare.

Het openbaar onderzoek voor de heraanleg van de Pantsertroupsquare liep van 1 november tot 30 november. We hebben de wijkbewoners zoveel mogelijk geïnformeerd over deze procedure en hen gestimuleerd om deel te nemen aan de overlegcommissie (7 december) die georganiseerd werd door de Dienst Stedebouw van de Stad Brussel. Er werd samengewerkt met het Comité ter verdediging van de Bewoners van Brussel Centrum.

Tenslotte was er permanent overleg met de betrokken gemeentelijke diensten, gewestelijke administratie (programma Initiatiefwijken) en het federale Ministerie van Verkeer en Infrastructuur dat in dit dossier optrad als bouwheer. Al deze acties hebben ertoe geleid dat de betrokkenheid van een groep wijkbewoners naar de wijk toe is versterkt. Naar aanleiding van de bewoners-vergaderingen hebben een twintig bewoners het initiatief genomen om brieven te schrijven naar de burgemeester i.v.m. de onveiligheid in de wijk.

Kan hedendaagse kunst de Pantsertroupsquare redden?

Tijdens een tweetal beperkte bewonersvergaderingen (telkens een achttal bewoners) tijdens de maand april 1998 probeerde de bemiddelaar van de Koning Boudewijnstichting te achterhalen met welk soort artistieke realisatie hij kon tegemoet komen aan de verwachtingen van de aanwezige wijkbewoners. Boeiend was dat er aan deze vergaderingen evenveel autochtonen als allochtonen deelnamen. Er werd ook respect opgebracht voor elkaars standpunten.

Anno 1999 aan een wijkbewoner voorstellen om een kunstwerk te realiseren op de Pantsertroupsquare, getuigt eigenlijk van veel lef. Wie herinnert zich niet de lemen tempel die met behulp van de wijkbewoners gebouwd werd en die ingehuldigd werd op 30 augustus. Welnu, nog geen honderd dagen later stortte deze tempel in elkaar. Bleek dat het artistiek concept beter doordacht was dan het technisch concept. Het voordeel was wel dat iedereen aan- of opmerkingen had over dit verdwenen kunstwerk.

Dit leerde ons waarmee we dienden rekening te houden bij een volgende artistieke realisatie. Eerste vaststelling :de wijk had geen nood aan een sculptuur of een standbeeld. Tweede vaststelling: het was bijna onmogelijk om een kunstwerk te

ontwikkelen waarmee de verschillende identiteiten (jong, oud, moslim, christen, modern,...) die gebruik maakten van de Pantserroepensquare zich konden identificeren. Wat het materiaal betreft, deed de tempel denken aan de lemen huizen zoals ze gebouwd worden op het platteland in de Maghreb. Lemen beelden die door wijkbewoners gemaakt waren, werden bovenop de tempel geplaatst. Welnu deze beelden werden door een beperkte groep in de wijk gezien als afgoderij en dienden dan ook te sneuvelen.

Uiteindelijk werd ervoor gekozen om een landschapsarchitecte aan te werven die artistieke ingrepen zou doen op het niveau van de aanleg van het park. Zij diende poezie te brengen in het park. Men vreesde immer dat de Pantserroepensquare zou heraanbelgd worden tot een „standaard openbaar park”. Tijdens de vergaderingen circuleerden er boeken met afbeeldingen van parken van over de hele wereld en Engelse tuinen. Er ontstond een discussie tussen de meer „nuchtere” wijkbewoners die wezen op het onderhoud, het gevaar van een te hoge beplanting, het vandalisme; en een aantal meer „idealistische” wijkbewoners die aan de Pantserroepensquare een nieuwe kans wilden geven. Onze ambitie was niet gering. Immers het voorontwerp diende vrij vlug klaar te zijn en de stedenbouwkundige die aangesteld was voor de heraanleg van het plein diende bereid te zijn om samen te werken met de „artistieke” landschapsarchitecte. Uiteindelijk besloot de Koning Boudewijnstichting om het project af te blazen. Niettegenstaande de Koning Boudewijnstichting reeds vroeg de betrokken schepen van de Stad Brussel had ingericht over het project, werd het project op het schepencollege weggestemd.

Daarnaast had de Stad Brussel reeds de opdracht gegeven aan een kunstenaar om een artistiek concept uit te werken voor de heraanleg van de Handelskaai en het rond punt. Deze kunstenaar zou ook interveniëren op een hoek van de Pantserroepensquare. De stedenbouwkundige vond dat hij efficiënter kon werken indien hij zelf het project realiseerde, zonder dat hij rekening moest houden met de visie en opmerkingen van een artieste. Temeer daar het ontwerpplan zeer vlug moest klaar zijn. De wijkbewoners hadden met de landschaps-architecte kennis gemaakt tijdens de vergadering van 2 juni. Men was

onstemd over het feit dat er niet meer kon samengewerkt worden met haar. Dit werd per brief medegedeeld aan het schepencollege.

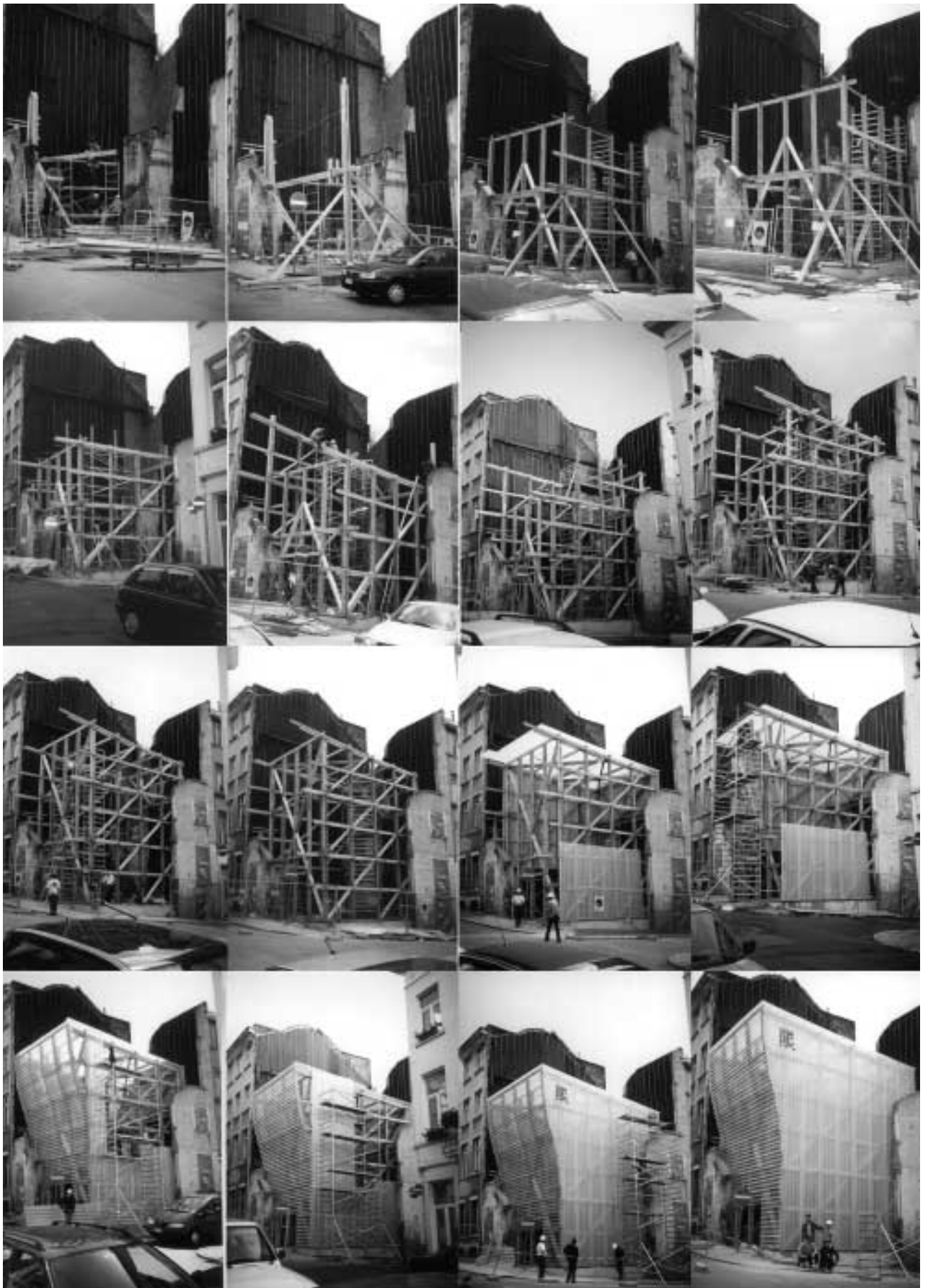
Uitdagingen voor de toekomst.

In de toekomst willen we verder gaan op de ingeslagen weg, buurtbewoners mobiliseren en ondersteunen bij initiatieven die betrekking hebben op de leefbaarheid in hun wijk. Het hierboven beschreven project heeft een dynamiek in de wijk doen ontstaan: wijkbewoners hebben elkaar leren kennen tijdens de bewonersvergaderingen en hebben elkaar versterkt in hun engagement. Het is een uitdaging om ook allochtone wijkbewoners te laten deelnemen aan de bewonersvergaderingen.

Met de heraanleg van de Pantserroepensquare is de kous nog niet af. Tijdens de bewonersvergaderingen bleek dat wijkbewoners ook vragen hadden bij het onderhoud van het park, een bewaking van het park, de (verkeers)veiligheid rond het park, ... Voor wat de leefomgeving in de wijk betreft, staan er nog een aantal projecten op til: namelijk de heraanleg van de Hooikaai door het Brussels Instituut voor Milieubeheer en de heraanleg van de Handelskaai (met rond punt) waar het duo Glibert / Balau in opdracht van de Stad Brussel een artistiek concept voor uitwerken. Dossiers waar een zich met vanalles moeiende opbouwwerker en een aantal „betweterige” bewoners zeker hun zegje willen over hebben.

Bruno Van Loo

Limite Limite is geboren ...

Een nieuwe stap binnnen het leefbaarheidsproject is gezet.

De oorspronkelijke bedoeling was een kleine artistieke interventie op een braakliggende straat-hoek die bezaaid lag met huisvuil, zwerfmatrassen en hondepoep. Het groeide uit tot iets groots waar passanten onmogelijk nog naast zouden kunnen kijken. „Negen meter ?!”, zijn historische woorden. Het kostte veel voorbereiding, veel overtuiging, overleg, spanning en meer dan tien maand ijverige handenarbeid, maar in oktober 1999 was hij helemaal af: Limite Limite, een negen meter hoge constructie uit hout en plexiglas.

«La transparence du chancre Dupont»
(uit: Le Soir van 12.10.1999)

Limite Limite werd geboren uit een intense samenwerking tussen Meldingspunt-Brabantwijk, City Mine(d), het bewonerscomité Dupontstraat, APAJ-Classe Chantier en de architecten Chris Rossaert + gerben. De creatieve interventie maakt deel uit van een breder project* die het leefkader in de Brabantwijk op een gunstige manier wenst te beïnvloeden en kon gerealiseerd worden met de financiële ondersteuning van de Koning Boudewijnstichting - Buiten Gewone Buurt, de gemeente Schaarbeek, de Morgan Guaranty Trust Company of New York en Solvay Ondex & Cie.

„Glazen huis als symbool tegen
verloedering”
(uit: Het Nieuwsblad van 11.10.1999)

Op zaterdag 9 oktober 1999 werd de constructie plechtig maar feestelijk ingehuldigd. De gemeente Schaarbeek had de straat verkeersvrij gemaakt, de tenten konden worden opgesteld. De pers luisterde aandachtig naar de uitleg van de initiatiefnemers van het project, er werden vragen gesteld, foto's genomen. Buurtbewoners en studenten hadden samen voor hapjes, taartjes, muntthee en andere dorstlessers gezorgd. Er was circusanimatie, kinderen werden geschminkt. Jonge creatievelingen

uit de wijk lokten de aandacht met aanstekelijk tromgeroffel. Wijkbewoners en vele andere nieuwsgierigen stroomden toe. „Waar is de burgemeester? Waar is de burgemeester?”. De schepen van stedenbouw van de gemeente Schaarbeek omgordde zijn officiële sjerp, hield een korte toespraak en knipte het rode lint door. De zes moedige werklieden die de constructie hadden neergezet, werden in de bloemen gezet. Kussen en applaus. De deuren van de constructie gingen open en muzikanten in maatpak, met houten snaar- en percussie-instrumenten verwelkomden het publiek met heerlijke muziek. Het feest kon pas goed beginnen,... het vervolg van het project ook.

Steven Degraeve

* Voor een gedetailleerde bespreking van het project verwijzen we naar: Degraeve, S. (1999) Limite Limite. Een leefbaarheids project in de Brabantwijk-Schaarbeek, in: *Opbouwwerk Brussel*, jg. 15, nr. 66, juni 1999.

Toeters en bellen.

Brussels Gekleurd/Bruxelles en Couleurs bracht dit jaar meer dan 100 verenigingen en ruim 6000 personen op de been. Verspreid over verschillende volkswijken werden er in mei en juni 14 buurtfeesten en lokale animaties georganiseerd. Ook enkele opbouwwerkers van RisoBrussel waren druk in de weer om samen met de bewoners hun buurt in een feestelijk kleedje te stoppen. Wat steekt er achter het feestgedruis van Brussels Gekleurd en vanwaar het enthousiasme bij RisoBrussel? Een overzicht.

Brussels Gekleurd/Bruxelles en Couleurs is in 1992 ontstaan uit de samenwerking tussen „Samen Uit, Samen Thuis” (een groep verenigingen waaronder het Masereelfonds, de KWB, de Louis-Paul Boonkring) en het Franstalige CBAI (Centre Bruxellois d'Action Interculturelle). In de nasleep van zwarte zondag '91 besloten zij samen de handen uit de mouwen te steken om via het concept „buurtfeesten” bewoners van Brusselse volkswijken te mobiliseren rond een positief project waarmee ze mooie kanten van hun buurt en van hun multicultureel samenleven kunnen tonen. Mensen van verscheidene origine wonen er samen, zonder onderling contact. Samenlevingsproblemen zijn er vaak een uiting van uitsluiting op allerlei vlakken. Bedoeling van de buurtfeesten is dan precies in deze wijken een dijk op te werpen tegen het stijgend racisme, het sociale netwerk te herstellen, de zelfwerkzaamheid van bewoners aan te moedigen en hun actieve deelname aan het maatschappelijk leven te bevorderen.

Deze problematiek klinkt opbouwwerkers vertrouwd in de oren. Doorheen hun projecten zijn zij immers met dezelfde bekommernissen bezig. Op het terrein kwam er dan al vlug een samenwerking

tot stand tussen RisoBrussel en Brussels Gekleurd / Bruxelles en Couleurs. Dit jaar stonden er onder impuls van een aantal opbouwwerkers onder meer buurtfeesten op het programma in Molenbeek, Kuregem, Schaarbeek en Brussel-centrum.

In Molenbeek is het buurtfeest er gekomen op vraag van de nieuwe bewoners (hoofdzakelijk Belgische jonge tweeverdienersgezinnen) van het wooncomplex Rive Gauche op het Wauters-Koeckxplein. Zij zochten naar een manier om beter kennis te maken met de buurt en haar bewoners en klopten aan bij het buurthuis Bonnevie.

Samen werd vorig jaar een eerste buurtfeest georganiseerd met als specifieke bedoeling een link te leggen tussen verschillende bewoners in de buurt. Het werd een succes: verschillende bewonersgroepen namen deel en kwamen met elkaar in contact. Dit jaar vond de tweede editie plaats en ook voor volgend jaar zijn er reeds plannen in de maak.

Toen het opbouwwerk twee jaar geleden in Kuregem startte, zat het negatieve imago waarmee de wijk te kampen heeft sommige bewoners erg hoog. Ze voelden zich miskend in hun mogelijkheden en wilden via een buurtfeest opnieuw het positieve in de wijk naar boven halen om op die manier andere bewoners aan te sporen. In het kader van Brussels Gekleurd / Bruxelles en Couleurs werd beslist een brocante- en bloemenmarkt te organiseren. Drijvende kracht was toen het opbouwwerk-team zelf. Ondertussen zijn we twee jaar verder en heeft het opbouwwerk reeds een flinke stap vooruit gezet. De bewoners zijn inmiddels verenigd in een bewonersgroep en hebben naast de brocante- en bloemenmarkt ook al andere acties op touw gezet om het leven in Kuregem leefbaarder en aangenamer te maken (muurschilderijen, aanleg van buurttuin, verkeersplannen opstellen). En de jaarlijkse brocante wordt nu georganiseerd door de (reeds uitgebreide) bewonersgroep zelf.

Ook in Schaarbeek waren bewoners van mening dat er iets moest gebeuren aan de grauwe aanblik van hun straat (Dupontstraat). De opbouwwerker van dienst ondernam er samen met andere plaatselijke actoren (sociale organisaties, artistieke verenigingen, scholen, handelaars, bedrijven) een aantal concrete acties, zoals muurtableaus, een bloemenactie en een artistiek parcours. Het hoogtepunt vormde echter het buurtfeest waarin de bewoners van de Dupontstraat en medewerkers aan de verschillende interventies actief betrokken waren.

Buurtfeesten kunnen ook de samenwerking bevorderen tussen verschillende organisaties in de wijk en op die manier meer dynamiek genereren. De initiatiefnemers van het jaarlijkse buurtfeest op de Pantserstroepensquare in Brussel-centrum besloten vorig jaar samen een netwerk op te richten en ook los van het buurtfeest de koppen af en toe bij elkaar te steken. Bedoeling is dat bewoners via verschillende acties zich de

Pantserstroepensquare opnieuw gaan toe-eigenen. In het kader van het herwaarderingsprogramma „Initiatiefwijk Klein Kasteeltje – Vlaanderen” werd het netwerk door de overheid geraadpleegd om onder meer na te denken over de heraanleg van de Pantserstroepensquare. Dit jaar werd het buurtfeest dan ook aangegrepen om de bewoners via een maquette op de hoogte te stellen van de plannen en om hen te mobiliseren samen een standpunt in te nemen over de geplande heraanleg.

Jaarlijks organiseert Brussels Gekleurd / Bruxelles en Couleurs ook een groot regionaal feest, waar de kracht en impact van de verschillende buurtfeesten gebundeld worden en voorgesteld aan het grote publiek. Het vormt tegelijk ook een publicitaire kapstok om de beweging rond Brussels Gekleurd / Bruxelles en Couleurs wat meer armslag te geven. Vorig jaar trok dit feest in totaal zo'n 3000 mensen. Het volgende regionaal feest vindt plaats op zaterdag 18 maart 2000 in de hallen van Schaarbeek.

Brussels Gekleurd / Bruxelles en Couleurs doet echter ook meer dan feesten. „Op bezoek bij m'n buur” is een verhalenproject over de buurt en zijn bewoners, uitgewerkt door die bewoners. Belangrijkste doel is de banden die tijdens de buurtfeesten gesmeed worden, te verdiepen, uit te breiden en een meer permanent karakter te geven. Het „Infobulletin” is een (tweetalig) driemaandelijks informatieblad over Brussels Gekleurd / Bruxelles en Couleurs, over wijkwerkingen, acties van bewoners en verenigingen. Op Vlaams niveau ligt Brussels Gekleurd / Bruxelles en Couleurs mee aan de basis van het anti-racistisch front „Initiatief” dat de nationale manifestatie voor gelijke rechten organiseerde in maart '98. Van dit front, dat in totaal meer dan 80 organisaties telt, komt regelmatig een kerngroep bijeen die ondertussen ook acties plant met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen. In al deze projecten komt vooral het netwerkidee tot uiting: samenwerking is belangrijk voor meer en betere democratie. Onderlinge verschillen worden overstegen om een gezamenlijk doel te bereiken.

In 1996 werd Brussels Gekleurd / Bruxelles en Couleurs in een vzw gegoten, zodat een beroepskracht kon worden aangetrokken om het stijgend aantal initiatieven te coördineren. Brussels Gekleurd / Bruxelles en Couleurs profileert zich als een tweetalige organisatie en wordt ondersteund door de Vlaamse en (in mindere mate) Franstalige overheden. Deze ondersteuning bestaat echter uitsluitend uit projectsubsidies en buitengewone toelagen. Met nog geen 3 miljoen Bef/jaar wordt een voltijds coördinatrice betaald, 14 wijkfeesten en animaties ondersteund en nog een reeks andere projecten (zie hierboven). De lage en tijdelijke subsidiëring is echter niet bevorderlijk voor de kwaliteit, want Brussels Gekleurd/Bruxelles en Couleurs moet het vooral hebben van een werking op lange termijn.

Elk jaar opnieuw komt dezelfde vraag naar boven: is dit de laatste lente voor Brussels Gekleurd / Bruxelles en Couleurs? Een samenwerkingsverband van meer dan honderd verenigingen, cultuurcentra, jeugthuizen, wijkcomités, bewoners, ... veegt men echter niet zomaar van tafel. Buurtfeesten spelen een belangrijke rol in het herdynamiseren van volkswijken: mensen vinden elkaar opnieuw en komen samen op voor een leefbare buurt, gelijke rechten en een solidaire samenleving zonder

discriminatie. Dit lukt niet van vandaag op morgen. Brussels Gekleurd / Bruxelles en Couleurs timmert al acht jaar aan de weg, samen met anderen. En met resultaat. Uitbouw van een sociaal netwerk, ondersteunen van artiesten en groepen uit de Brusselse wijken, creatie en uitbreiding van buurtcomités, samenwerking tussen verenigingen van verschillende taalgroepen en gemeenschappen. Dit werk moet verder ondersteund worden, omdat het van vitaal belang is voor een gezonde democratie. Anders zou die ook wel eens haar laatste lente kunnen ingaan.

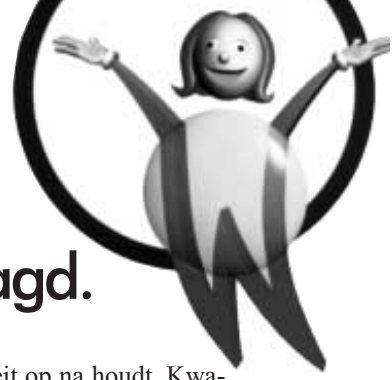
Ook het buurtwerk als dusdanig moet het stellen met precaire middelen, want het decreet op maatschappelijk opbouwwerk ondersteunt enkel het projectmatig opbouwwerk. In de afgelopen jaren werd vanuit het opbouwwerk herhaaldelijk gewezen op het belang van het buurtwerk als „entingplaats” en werden theoretische concepten uitgewerkt rond de basisschakelmethode. Ook de actieve medewerking van opbouwwerkers aan de buurtfeesten van Brussels Gekleurd/Bruxelles en Couleurs toont aan dat het buurtwerkprofiel aan belang wint. Er wordt opnieuw bewust gekozen voor het feestelijke en het animatieve om de mogelijkheden en potenties van de wijk in de verf te zetten. Dit in tegenstelling tot het opbouwwerk stricto sensu, dat sterk de nadruk legt op het problematische karakter van de wijk. Ondanks alle inspanningen blijft het voor het buurtwerk wachten op een regulier kader. In Brussel ziet RisoBrussel in deze een taak weggelegd voor de Vlaamse Gemeenschapscommissie, die echter slechts aanvullend optreedt voor regelgeving uit Vlaanderen, waardoor de impasse aanhoudt.

Mirjam du Fossé (Brussels Gekleurd/Bruxelles en Couleurs)
Kathleen Vanlerberghe

Brussels Gekleurd / Bruxelles en Couleurs
Gallaitstraat 78, 1030 Schaarbeek, tel.: 02/245 88 30, fax: 02/245 58 32

Ook van het opbouwwerk wordt een minimum aan kwaliteit gevraagd.

Winnie wil wel

Het decreet inzake de kwaliteitszorg in de welzijnsvoorzieningen werd op 16 april 1997 door het Vlaamse parlement gestemd en een paar weken later door de Vlaamse regering bekrachtigd. Ondergetekende kan zich niet herinneren of deze data in die tijd als ophefmakend golden, noch of er in de aanloop tot het decreet over de inhoud ervan aan wie dan ook over wat dan ook een mening is gevraagd. Het is nochtans een belangrijk decreet omdat het het functioneren van welzijnsinstellingen en dus ook van opbouwwerkinstellingen diepgaand beïnvloedt. Het decreet verplicht een voorziening immers om een kwaliteitsbeleid te voeren.

Erkenning hangt er vanaf. Dat dergelijk beleid bij uitstek een taak is van het management verklaart misschien waarom in het begin de beroering enkel theoretische discussie tussen voor- en tegenstanders betrof. Zo verscheen er bijvoorbeeld in september 1997 een dik themanummer van het Tijdschrift voor Welzijnswerk dat de tegenstellingen perfect samenvatte: kwaliteitszorg: verrijking of verijking in de welzijnssector?

Toen stapte een breed lachende, bollige dame het werkveld binnen. Winnie heette ze en ze verkocht zich in een multimediaal pakket, in felgele kleuren. Prompt mobiliseerde Viboso het voetvolk ...

Het kwaliteitsdecreet

Het decreet inzake de kwaliteitszorg in de Welzijnsvoorzieningen is (1) een uitermate abstracte tekst samengesteld uit niet minder dan 16 definities waardoorheen (2) een globaal kader wordt aangereikt waarbinnen de voorzieningen een kwaliteitsbeleid moeten ontwikkelen. Laten we meteen door de zure appel heen bijten en een paar van deze definities in hun samenhang van naderbij bekijken. Waar alles om draait is dus het woord kwaliteit dat luidens het decreet zoveel betekent als „het geheel van eigenschappen en kenmerken van de hulp- en/of dienstverlening die van belang zijn voor het voldoen aan vastgelegde of vanzelfsprekende behoeften”. Het kwaliteitsbeleid van een voorziening is dan de langetermijn-

visie die ze er inzake kwaliteit op na houdt. Kwaliteit is één aspect van het management (binnen de organisatie moet een kwaliteitscoördinator gaan functioneren) waarin de voorziening een visie ontwikkelt omtrent wat ze onder kwaliteit verstaat, omtrent de werkdoelen die ze ter zake formuleert, de manier waarop zal geëvalueerd worden en de middelen die in stelling kunnen gebracht worden. Kwaliteitsbeleid concretiseert zich in kwaliteitszorg: alle activiteiten waarmee het management van een voorziening zijn beleid inzake kwaliteit uitvoert. Daarvoor heeft het twee instrumenten ter beschikking: het kwaliteitsstelsel en de kwaliteitsplanning. Het kwaliteitsstelsel heeft alles te maken met de manier waarop een voorziening zich organiseert om haar kwaliteitsbeleid te realiseren. Het gaat om de organisatiestructuur, de afbakening van verantwoordelijkheden en bevoegdheden, processen en procedures voor het nemen van beslissingen, voor informatiedoorstroming, voor overleg etc ...

Eén en ander wordt vastgelegd in een kwaliteitshandboek. Kwaliteitsplanning heeft dan weer te maken met het traject dat een voorziening inzake kwaliteitszorg doorloopt: wat is kwaliteitsvolle zorg en welk niveau wensen we te halen (kwaliteitsbepaling). Welke acties voorzien we om kwaliteit te behouden (kwaliteitsbeheersing). Welke om kwaliteit te verbeteren. Hoe tonen we (de buitenwereld, cliënten) dat we aan kwaliteits-eisen voldoen (kwaliteitsborging). Zo te zien is kwaliteitszorg een uitermate formalistische aangelegenheid en lijkt het voor praktijkwerkers een lange en overbodige omweg om tot goed opbouwwerk te komen. Eén van onze medewerkers ervoer de lectuur van het decreet als „tamelijk hallucinant ...”.

Invoering van het kwaliteitsdecreet

Het kwaliteitsdecreet ademt een visie uit op kwaliteitsvolle zorg die dicht aanleunt tegen beheersing, objectivering, meetbaarheid, procedures en technieken. Het was dus nog maar de vraag hoe zoiets ontvangen zou worden in een sector die van oudsher en bij uitstek kwaliteitsvol

werk afhankelijk maakt van creativiteit, engagement, intuïtie, persoonlijke betrokkenheid. Met andere woorden, de botsing van deze werelden zou wel eens veel weerstanden kunnen oproepen. Ook de overheid moet nattigheid gevoeld hebben. De ingre-diënten van het scenario over hoe het na april '97 verder moest kan men om zo te zeggen in elk handboek over „planned change” terugvinden:

- de grote nadruk die gelegd wordt op dialoog tussen overheid en voorzieningen bij de implementatie van het kwaliteitsdecreet;
- de stevige vinger die voorzieningen in de pap krijgen als het er op aankomt te bepalen wat kwaliteitsvol werken is;
- ondersteuning en begeleiding vanwege de overheid door
  - oprichten van een kwaliteitscel;
  - coaching door externe adviesbureaus;
  - opzetten van opleidings- en vormingsinitiatieven;
  - uitwerken van pilootprojecten;
  - het organiseren van (driejaarlijkse) kwaliteitsconferenties.
- een publiciteitscampagne onder aanvoering van Winnie;
- een duidelijke fasering van de invoering van het kwaliteitsdenken en -handelen.

Concreet werd de invoering van het kwaliteitsdecreet over zes jaar gespreid en treedt het voor de voorzieningen tastbaar in werking op 1 januari 2003. Eind 1999 zijn we ongeveer halverwege de procedure die dan ook in twee grote fasen uiteenvalt.

Een eerste fase loopt tot 31 december 1999. Het is de fase waarin nagedacht wordt / geworden is over *wat* voor ons - dus de sector van het opbouwwerk - kwaliteit betekent. In deze fase worden / werden de sectorspecifieke minimale kwaliteitseisen (SMK's) (cfr. infra) vastgelegd en worden de erkenningsnormen van het decreet op het maatschappelijk opbouwwerk aan het kwaliteitsdecreet aangepast. Dit laatste is belangrijk want het toepassen van het

kwaliteitsdecreet is geen juridische verplichting zolang de nieuwe erkenningsnormen voor de sector niet bij decreetswijziging werden bepaald. In een tweede fase - tot 31 december 2002 passen voorzieningen zich aan. Ze gaan met name hun kwaliteitssysteem uitwerken en dus vastleggen *hoe* ze in de toekomst aan kwaliteit zullen werken. Deze fase valt samen met de opmaak van het kwaliteitshandboek.

De fase daarna, niet meer gelimiteerd in de tijd, is deze van de kwaliteitplanning. Nu reeds wordt voorzien dat het management van elke voorziening jaarlijks minstens 1 verbeterproject moet uitwerken ter handhaving of verbetering van een centraal kwaliteitsaspect.

Sectorspecifieke minimale kwaliteitseisen

Het is de ambitie van het kwaliteitsdecreet om te waarborgen dat elke welzijnsvoorziening verantwoorde hulp- en dienstverlening geeft aan haar gebruikers. Dit lijkt de evidentie zelve, maar er schuilt meer in dan men in welzijnsmiddelen met de cliënt-gecentreerde opvattingen die daar heersen, geneigd is te vermoeden.

Inderdaad moet de dienstverlening gebruikersgericht zijn, d.w.z. dat organisatie, gebouwen, materialen, hulpverleners, procedures en werkvoorschriften afgestemd moeten zijn op de specifieke behoeften van de gebruikers (*).

De dienstverlening moet echter ook aan een aantal andere criteria beantwoorden. Eén daarvan is de maatschappelijke aanvaardbaarheid: vertrekt ze vanuit maatschappelijke waarden en rechten zoals ze in consensus aanvaard zijn in de grondwet en de Internationale Verklaring van de rechten van de mens? Verder moet de dienstverlening doelmatig zijn, d.w.z. de dingen zo goed mogelijk doen in verhouding tot de beschikbare/inzetbare middelen. De dienstverlening moet ook doeltreffend zijn. Men moet de dingen doen i.f.v. beoogde doelstellingen. Tenslotte moet de continuïteit in de hulp- en dienstverlening gewaarborgd zijn. Ze moet in samenhang met andere inspanningen en ononderbroken aangeboden worden. Op de keper beschouwd schuilen er in kwaliteitszorg drie bekommernissen: welzijnswerk wordt zo

(*) Deze en volgende passages zijn gebaseerd op inzichten van het externe procesbegeleidingsbureau Berenschot Belgium. Gezin en maatschappelijk welzijn. *Aanpak sectorale operationalisering minimale kwaliteitseisen voor verantwoorde hulp- en dienstverlening*. 1998, 16 pp

georganiseerd dat ze (1) de cliënt beter maakt, (2) ook de tevredenheid van de welzijnswerker als cruciale kwaliteitsverhogende factor in rekening neemt en (3) tenslotte een reële bijdrage levert tot de samenleving, overeenkomstig de middelen die daartoe werden verleend.

Nu dringt er zich een volgende vraag op. Wanneer is dienstverlening op de aangehaalde punten van gebruikersgerichtheid, maatschappelijke aanvaardbaarheid, doelmatigheid, doeltreffendheid en conti-nuïteit verantwoord. Hoe kun je dat weten of hoe ga je dat meten. Hier komt een nieuw begrip om de hoek kijken: kwaliteitseisen. Uit de bepalingen van het kwaliteitsdecreet vloeit de opdracht voort rond al deze aspecten een soort normen te formuleren waaraan kwaliteit kan getoetst worden. Vermits het gaat om normen die, eens geformuleerd, gerespecteerd moeten worden (men mag geen kwaliteit leveren onder het geformuleerde niveau bvb: indien een Riso in het kader van de efficiëntie afsprekt tussentijds een evaluatie van zijn meerjarenplan door te voeren, zal men zich daaraan moeten houden).

Vandaar dat het gaat om minimale kwaliteitseisen. De aspecten waarop de kwaliteitseisen betrekking kunnen hebben zullen variëren van sector tot sector naargelang de doelgroepen, de aard van het werk etc.... De kwaliteitseisen zullen dus sectorspecifiek zijn. Dit laatste gegeven en het reeds vermelde feit dat het decreet het aan de sectoren overlaat te bepalen wat voor hen kwaliteit inhoudt – de minister heeft met zijn decreet nooit willen suggereren dat er in de welzijnswerksectoren geen kwaliteit geleverd wordt – leidde tot de opdracht ook binnen het opbouwwerk sectorspecifieke minimale kwaliteitseisen (SMK's) op te stellen. Zoals gezegd was de opmaak van SMK's één van de hoofdopdrachten tijdens de eerste fase van de voorbereiding.

... in het opbouwwerk.

Het bepalen van wat in de sector onder kwaliteit verstaan werd, was in eerste instantie de taak van een ad hoc sectoraal overleg waarin vertegenwoordigers van sectoren (voor de gelegenheid werd opbouwwerk gekoppeld aan de sector *Minderheden*), kabinet en administratie de opdracht meekregen een voorlopige lijst van SMK's uit te werken. Deze lijst werd vervolgens getoetst in een sector-intern overleg: de overleggroep kwaliteit, een verzameling vertegenwoordigers uit Riso's en Viboso die ook in

de tweede fase werk aan de winkel zal hebben met het uitwerken van het kwaliteitssysteem. Dit werk resulteerde in de eerste fase in een definitieve lijst met SMK's. Om de lezer een idee te geven wat die SMK's voor het opbouwwerk nu juist inhouden, vatten we hieronder de belangrijkste kwaliteitseisen in eigen woorden samen (*).

Inzake gebruikersgerichtheid:

- opbouwwerkers werken rechtstreeks met doelgroepen (bvb: bewoners van straat X);
- opbouwwerkers stimuleren en motiveren doelgroepen tot deelname aan projecten;
- opbouwwerkers waarborgen participatie van doelgroepen in projecten;
- de instelling beschikt over kanalen voor rechtstreekse aanspreekbaarheid van doelgroepen;
- de instelling beschikt over een klachtenprocedure;
- de instelling garandeert de eigenheid van het opbouwwerk in samenwerkingsverbanden;

Inzake maatschappelijke aanvaardbaarheid:

- uitgangspunt en hoeksteen voor de werking en betwistingen zijn de grondrechten zoals vervat in de grondwet en het Europese verdrag voor de rechten van de mens;
- de instelling licht periodiek haar werkgebied door op situaties van maatschappelijke achterstelling;
- de instelling levert inspanningen om haar maatschappelijk draagvlak te verbreden en haar open karakter te waarborgen;
- de instelling voert een actief communicatiebeleid over haar eigen bijdragen.

Inzake doelmatigheid en doeltreffendheid:

- de instelling
  - staat in voor de opmaak van meerjarenplannen en programma's;
  - formuleert doelen in resultaatsgerichte termen. Concrete werkdoelen zijn educatief (vorming van doelgroepen) en resultaatsgericht (oplossing voor leefbaarheidsproblemen);
  - verdisconteert signalen van doelgroepen in

(*) We beperken ons tot de SMK's voor de Riso's en de autonome opbouwwerkinstellingen. Specifieke SMK's voor het ondersteuningsinstituut Viboso laten we buiten beschouwing.

het meerjarenplan;

- toetst het meerjarenplan aan de mening van andere instellingen (maatschappelijke verbanden);
- voert periodiek evaluaties door;
- gaat de gebruikerswaardering na;
- signaleert resultaten;
- voert een verantwoord financieel beleid;
- beschikt over een kader voor een verantwoord inzet van personeel en middelen;
- ontwikkelt een vormingsbeleid;
- ontwikkelt een aanwervings- en beoordelingsbeleid;
- draagt zorg voor de arbeidsverhoudingen.

Inzake continuïteit:

- prioriteiten worden gekoppeld aan en gewaarborgd door inzetbare middelen;
- gevolgen van bijsturingen voor het personeel worden opgevangen;
- de instellingen voorzien in een goed introductiebeleid voor nieuwe personeelsleden;
- de instellingen leveren inspanningen opdat initiatieven die ze in het leven roepen, op zelfstandige basis verder kunnen functioneren.

Vertaalwerk: het kwaliteitshandboek.

Met het vastleggen van sectorspecifiek minimale kwaliteitseisen heeft de sector samenlevingsopbouw voor zichzelf uitgemaakt aan welke voorwaarden instellingen moeten voldoen om kwaliteitsvol opbouwwerk af te leveren. Zoals gezegd moest deze invulling gebeuren uiterlijk eind december 1999, zodat het er naar uit ziet dat de sector inzake fasering op schema zit.

In de tweede fase, met de centrale vraag, hoe nu in de toekomst aan kwaliteit gaan werken, is de opmaak van een kwaliteitshandboek, het kwaliteitssysteem in boekvorm als het ware, cruciaal. Zonder nog te veel in detail te treden zal dergelijk kwaliteitshandboek groten-deels bestaan in een bundeling van procedures waarmee de SMK's in praktijk worden gebracht. Als de uitvoering

van het kwaliteits-decreet in de voorbereidende fase ergens weegt op het tijdsbudget van instellingen, dan wel hier. Immers, was het opstellen van SMK's nog een sectoraangelegenheid, een kwaliteitshandboek is zaak van iedere instelling afzonderlijk. De

mate waarin het management in het verleden ter harte werd genomen zal de zwaarte van de opdracht meebepalen. In het slechtste geval moeten de procedures nog worden opgemaakt of op zijn minst uitgeschreven. Van de sector samenlevingsopbouw is geweten dat reeds heel wat geïnvesteerd werd in projectmanagement (meerjarenplanning, doelbepaling, projectevaluatie). Procedures ter zake worden min of meer veralgemeend gehanteerd. Op het vlak van personeelsmanagement is een inhaalbeweging bezig, een feit waaraan een intens sociaal overleg in de sector wellicht niet vreemd is. Met andere woorden, lijkt de opmaak van een kwaliteitshandboek een zware klus, in de praktijk worden daarentegen reeds heel wat procedures gehanteerd die eenvoudigweg gebundeld kunnen worden. Ook de sectorinterne overleggroep kwaliteit is tot deze conclusie gekomen. Uit een bevraging van de stand van zaken binnen de Riso's omtrent de vertaling van SMK's in concrete procedures (*) bleek dat reeds heel wat is gepresteerd en dat sommige Riso's m.b.t. specifieke thema's voor anderen een voorbeeldfunctie vervullen.

Uiteindelijk bleken slechts rond een zestal kwaliteitseisen procedures onbestaande (klachtenprocedure, vaststellen resultaten, gebruikerswaardering, meten van arbeidstevredenheid en – uiteraard – het onderhoud van het kwaliteitssysteem). Riso's en Viboso spraken af om hiervan gezamenlijk werk te maken.

Kwaliteitszorg gewogen.

We hebben er enige tijd aan getwijfeld of we er wel goed aan deden een stand van zaken te schrijven over de invoering van het kwaliteitsdecreet in het opbouwwerk. De vrees om met de lezer te verzuipen in het reëel bestaand jargon nopens kwaliteitszorg, -planning, -systeem, -beleid, -handboek, -bewaking, -borging, -eisen enzovoort en zoverder is daar niet vreemd aan. Er heerst in het werkveld heel wat scepsis, niet over de noodzaak aan kwaliteit, maar aan de noodzaak om kwaliteit doorheen de eisen van een decreet te gaan formaliseren. Deze scepsis is op meerdere punten terecht. De tekst van het decreet zelf is alles behalve een staaltje van kwaliteitsvol wetgevend werk. Prof. Breda had het in het vermelde

(*) Waar zitten we reeds goed en halen we een minimum aan kwaliteitsniveau? Welke aspecten zijn voor verbetering vatbaar? Wat is nieuw?

Tijdschrift voor Welzijnswerk over „een naar zichzelf verwijzende, steeds herhalende diarree over allerlei technisch lijkende aspecten van kwaliteitszorg, netjes overgetikt van een handboek”. Velen vinden het verder ongepast dat het welzijnswerk, waarbinnen veel sectoren amper voldoende middelen krijgen om aan basisnoden van mensen te beantwoorden (primaire vorm van kwaliteit!), nu nog eens opgezaaid wordt met de bureaucratie en de „pampierderij” van een kwaliteitsdecreet.

De sectoren moeten het in dezen zonder bijkomende middelen doen (dat er wel middelen gaan naar externe coachingsbedrijven steekt nog eens extra de ogen uit). Er is tenslotte de ideologisch geladen discussie over de verrijking of de verijking, een welhaast oeverloos debat waarin voal tegenstanders de huidige verzakelijking, instrumentalisering en procedureslag als een aanslag zien op de diepste noden van hulpvrager én hulpverlener (dixit Eddy Van Tilt in een bijdrage aan het Tijdschrift voor Welzijnswerk) daar waar deze trend het authentieke contact, het engagement, de roeping, de creatieve deskundigheid, het gezond verstand etc. in de weg staat. Precies in deze discussie en vooral dan in het op de spits drijven van de tegenstellingen en het radicaliseren van de standpunten ligt de achilleshiel van de heersende scepsis en wordt enige scepsis omtrent de scepsis gewettigd.

Zoals wel meer lijkt de tegenstand het kind met het badwater te willen weggooien. Het is nog maar de vraag of de belangen en noden van de hulpvrager naar de achtergrond worden verwezen door meer aandacht te besteden aan personeelsbelangen en organisatorische besognes, zoals Eddy Van Tilt beweert wanneer hij de verzakelijking met deze evolutie identificeert. Tenzij men terug wil gaan naar een caricatieve, op „roeping”, „wegcijfering” en „liefde” gebaseerde organisatie van de hulpverlening (wat nog geen waarborg is voor de rechten van de cliënt / hulpverlener: een goede dienstverlening betekent niet automatisch ook een goed geleverde dienst) is er geen alternatief voor een situatie waarin het evenwicht tussen de belangen wordt nagestreefd, a.h.v. regels en normen, ook inzake kwaliteit.

Maar goed, misschien is dit kwaliteitsdecreet, en de discussie die hij losweekt maar een storm in een glas water. De huidige minister van Welzijn en Gezondheid heeft al aangekondigd de regelgeving te willen vereenvoudigen. Verwijzend naar de kwaliteitsdecreten van Martens (welzijn) en Demeester (volksgezondheid) zegt ze alvast een hoop decreten te kunnen schrappen. Maar dan liefst maatschappelijk aanvaardbaar, doelmatig, doeltreffend en gebruikersgericht. (ast.)

RisoBrussel over de Vlaamse regeerakkoorden.

In bovenstaande titel staat geen fout. Hieronder zullen we het wel degelijk hebben over de regeerakkoorden van Vlaanderen én van de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Deze documenten lichten reeds een tipje van de sluier over de beleidslijnen waarvan de coalitiepartners hun samenwerking afhankelijk gemaakt hebben. Uiteraard blijft het uitkijken naar de beleidsnota's van de afzonderlijke excellenties. RisoBrussel zag in de regeerakkoorden reeds voldoende stof voor reactie en commentaar. Uiteraard heeft RisoBrussel deze teksten bekeken doorheen haar eigen bril. Vandaar dat het memorandum n.a.v. het Vlaams regeerakkoord (gericht aan Bert Anciaux) in eerste instantie blijft stilstaan bij deel 5, *Brussel, Hoofdstad van Vlaanderen* en verder bij die passages waarin Anciaux krachtens zijn bevoegdheid inzake Brusselse Aangelegenheden een bemiddelende rol kan spelen. Het memorandum aan de Vlaamse Gemeenschapscommissie is gericht aan de collegeleden Delathouwer, Chabert en Neyts.

Risomemorandum met betrekking tot het Vlaamse regeerakkoord.

Uiteraard verheugt het ons dat de Vlaamse Regering voortaan 300.000 Brusselaars als haar doelpubliek beschouwt. Dit getal zal zijn weerslag moeten vinden in de programmering van voorzieningen.

De Vlaamse Regering neemt zich voor alle ontwerpen en voorstellen van decreet te onderzoeken vanuit hun toepasbaarheid in Brussel. Dit voornemen werd vroeger reeds met zoveel woorden vastgelegd in het *Beleidsplan Brussel* van de (vorige) Vlaamse Regering (11.03.1997). Uiteraard vinden wij de techniek van specifieke Brusselse luiken (naast voorafnames en overdracht van bevoegdheden) een belangrijke zaak. Sta ons toe hieromtrent enig scepticisme uit te drukken, en wel vanuit zeer recente ervaringen. Het tot stand komen van het decreet en de uitvoeringsbesluiten op de thuiszorg was in dezen een gemiste kans. Het was met name geen voorbeeld van afstemming van beleid tussen de

Vlaamse Gemeenschapscommissie, de Vlaamse Gemeenschap en het Kabinet van de Minister van Brusselse Aangelegenheden. De opmaak van een specifiek Brussels Luik, rekening houdend met kennis en ervaring in het werkveld was dan ook minimaal en iets van laatste orde (we spreken hier vanuit onze trekkersrol in het Brussels Overleg Dienstencentra).

Derhalve lijkt ons het voornemen van de Vlaamse Regering om de toepasbaarheid van (nieuwe?) decreten voor Brussel te onderzoeken te zeer éénrichtingsverkeer. We dringen aan op een interkabinetten overleg met deelname van de respectievelijke administraties en dit vanaf de ontwerpstadia van wetteksten. Actieve openbaarheid van bestuur impliceert minstens kennisgeving van het tijdschema van dergelijk overleg aan het werkveld. Deze laatste moet zich ook op hoorzittingen over de materie kunnen uitspreken.

Terecht komt de beleidsverklaring op voor een inhaaloperatie in het welzijnsaanbod voor ouderen en voor een uitbreiding van de thuiszorg. Eenzelfde bekommernis vinden we terug in het regeerakkoord van de VGC waar o.a. gepleit wordt voor een verdere uitbouw van de dienstencentra voor bejaarden. Momenteel ontbreekt voor Brussel een programmering op grond waarvan nieuwe dienstencentra kunnen worden opgericht. We dringen erop aan dat de VG, in overleg met de VGC tot dergelijke programmering met in achtnaam van prioriteiten overgaat. We stellen nu reeds vast dat het spel der zuilen voor concurrentie zorgt. Een strijd om de ziel van de bejaarde en dan nog in achtergestelde wijken kunnen we missen als kiespijn. Een programmering van thuiszorgvoorzieningen (waaronder dienstencentra) op territoriale basis impliceert in feite voorzieningen met een pluralistische beheersstructuur (en geen verzuilde instellingen die hoogstens het gebruikerspluralisme aankleven). In die zin is het decreet op de thuiszorg in het kader van de ontzuiling een gemiste kans en een stap achteruit vermits het, i.t.t. bvb de traditie bij dienstencentra, de deur naar

verzuilde initiatieven open laat (bv. regionale en lokale dienstencentra vanuit de mutualiteiten). In die zin is het opmerkelijk dat in het Vlaamse regeerakkoord in de sectie cultuur wel de ontzuilingstrom wordt geroffeld, terwijl dat onderwerp in de afdeling welzijn nauwelijks wordt aangesneden.

Vanuit het meewerken aan de initiatiefgroep rond Buurtsport in Brussel (gevormd rond de werkingen met kansarme jongeren (7), Bis-Foyer, Hobo, Centrum voor sociale stadsvernieuwing, de sportdienst van de VGC en RisoBrussel) leest RisoBrussel graag dat er een inhaalbeweging nodig is voor de sportinfrastructuur in Brussel. In onze platformtekst rond dit thema dringen we er op aan dat er werk gemaakt wordt van een buurtgericht aanbod in de kansarme buurten met ook een plan voor een sporttechnische omkadering en recreatief sportvoorstel met o.m. sportacademie.

Het streven van de Vlaamse regering naar samenwerkingverbanden met het Brussels Gewest in het kader van de gewestelijke aangelegenheden lijkt zeer op zijn plaats. In Brussel zelf dringt zich dat vooral op in het kader van de stadsontwikkeling (Sociaal Impulsfonds). Eenzelfde intentie lezen we in de regeerakkoorden van de VGC resp. het Brussels Gewest („Er zal worden toegezien op de coördinatie van het gewestelijk beleid met het beleid van de Franse, de Vlaamse en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie... Het zal constructieve samenwerking met de andere federale en gefedereerde overheden nastreven ...”). Er is nu zelfs een Brussels Minister, bevoegd voor de coördinatie van de herwaardering van achtergestelde wijken. Echter, nergens komt de onmacht van deze intenties zo zeer tot uiting als in het gevoerde stedelijke beleid tegen de sociale uitsluiting. De middelen van de federale overheid (bv. samenlevings- en veiligheidscontracten) het Gewest (bv. wijkcontracten en quartiers d'initiatives) en de Vlaamse Gemeenschap (SIF) leiden ieder een eigen leven maar uiteraard wel in dezelfde wijken. Dit leidt tot onaanvaardbare concurrentie, verspilling en versnippering. Deze intenties moeten in een eerste beweging worden vertaald in een gemengde intergewestelijke stuurgroep op het hoogste beleidsniveau waar doelstellingen, programmanormen en inzet

van middelen op mekaar afgestemd worden. De behoeften van wijken moeten primeren boven de complexiteit van institutionele evenwichten en communautair opbod.

Net als andere regeerakkoorden getuigt het Vlaamse regeerakkoord van democratische bezorgdheid en van de wil om het politieke bedrijf transparanter te vertalen. Derhalve rekenen wij op uw steun in de Vlaamse regering en meer speciaal t.a.v. minister Vogels die eerlang door de sector m.b.t. het dossier van het maatschappelijk opbouwwerk zal benaderd worden. Ondersteuning van bewonersbetrokkenheid vanuit het (particuliere) middenveld levert o.i. een noodzakelijke bijdrage aan de versterking van de democratie op het lokale vlak. Tevens dient het dossier i.v.m. een regelgeving op het buurtwerk dringend ter harte te worden genomen. Iedereen is het er over eens dat buurtwerkingen een belangrijke rol vervullen in het versterken van de maatschappelijke integratie in achtergestelde wijken. Wat meer specifiek RisoBrussel betreft: sedert 1989 (!) sleept het dossier aan om het personeelsbestand terug op pijl te brengen van de periode daarvoor. 2 personeelsformaties gingen toen verloren in het getouwtrek tussen de VG en de VGC. Ondanks de toezeggingen van de VG om bij de overgang van de NCC de vier formatieplaatsen van de tijdelijke Werkgemeenschappen (toenmalige exponenten van het buurtbeleid voor de NCC) in RisoBrussel onder te brengen, heeft men dat slechts voor de helft gerealiseerd.

In het Brusselse luik van de beleidsverklaring wordt terecht prioritair aandacht besteed aan het onderwijs. De vaststelling dat de onderwijstaal (het Nederlands) niet de meest gangbare omgangstaal is, vergt inderdaad een bijzondere omkadering en pedagogische aanpak inzake taalonderwijs en taalondersteuning – vooral in scholen met een groot aantal allochtone leerlingen. De Werkingen Kansarme Jongeren (Wkaj's), die precies voor die doelgroep activiteiten ont-plooien, vervullen binnen het Nederlandstalig jeugd- en vrijetijdskader een aanvullende functie op deze beleidsintenties. Daarom pleiten wij voor een verder kwantitatieve (met erkenning van kleinere organisaties als Wkaj) en kwalitatieve (ruimere professionele ondersteuning) uitbouw van de Wkaj's.

Tenslotte, wat de bevoegdheid inzake huisvesting in Vlaanderen betreft: Wat kunnen wij ons voorstellen bij de passage uit het Vlaamse regeerakkoord: „In Brussel worden de gemeenschapsbevoegdheden maximaal gebruikt om de woonproblemen aan te pakken”?

Risomemorandum met betrekking tot het Vgc-regeerakkoord.

Niet toevallig wijst het regeerakkoord in zijn uitgangspunten voor een grootstedelijk beleid al meteen naar de uitdaging voor de VGC om de verhoogde trekkingsrechten op het Sociaal Impulsfonds aan te wenden.

Het staat buiten kijf dat deze verhoogde trekkingsrechten kunnen zorgen voor een bredere dynamiek. Bij de verdere uitbouw van het SIF in Brussel moet de evaluatie van de huidige werking, zowel inhoudelijk als methodisch in rekening worden gebracht. Inhoudelijk stellen wij vast:

- dat de centrale thema's wonen en (vooral) werken problematieken zijn die het buurtniveau veelal overstijgen. Doordat de ambities van sommige projecten vaak omgekeerd evenredig zijn aan de inzetbare middelen bestaat het risico dat resultaatsverbintenissen niet kunnen nagekomen worden, wat hun geloofwaardigheid ondermijnt;
  - dat omgekeerd verhoudingsgewijs weinig aandacht uitgaat naar het „integratieve / culturele” bezig zijn in de wijk, wat o.i. ook een essentiële bijdrage levert in de wijkopbouw. Methodisch dringt er zich o.i. een bezinning op omtrent:
  - de noodzaak aan (nu niet bestaande) relaties met gewestelijke en gemeentelijke overheden;
  - de betrokkenheid van wijkbewoners in projecten en opmaak van beleidsplannen;
  - de uitbouw van lokale steunpunten;
  - de grote versnippering van middelen en de vraag naar samenwerkingsmodaliteiten tussen projecten;
  - de rol van het Centrum voor Sociale Stadsontwikkeling.
- Bij de opmaak van een nieuw beleidsplan moeten o.i. middelen worden voorzien voor de uitbouw van goed gekozen buurt- en wijkcentra in de diverse SIF-zones. Dit hoeven geen nieuwe initiatieven te zijn. Vaak kan de versterking van een bestaand initiatief volstaan.

In dit verband herinneren we aan de passage uit het regeerakkoord rond de uitbouw van „nieuwe krachtige initiatieven” inzake wijkdiensten en -centra (p.7).

Samenwerking tussen organisaties rond gemeenschappelijke doelen en activiteiten moet van begin af aan ingecalculeerd zijn. Dus: diverse organisaties dienen gezamenlijk een voorstel in. Het Centrum voor sociale stadsvernieuwing moet zelf initiatiefnemer kunnen zijn van goedgekozen pilootprojecten (waarbij uiteraard ook beroep gedaan wordt op de bestaande bronnen in de wijk).

Samenwerking tussen diverse beleidsactoren en over de bevoegdheidsgrenzen heen wordt in het regeerakkoord meermaals aangestreept.

- Zo zal de VGC „in het bijzonder deze projecten ondersteunen waarbij een samenwerking met andere sectoren in de wijken en met andere overheden wordt nagestreefd” (p. 2). Wij zouden meer zeggen: de VGC moet, in overleg met de Vlaamse Gemeenschap en de minister aldaar bevoegd voor het stedenbeleid, daadwerkelijk en gefaseerd met Gewest en gemeenten overleg plegen over een afstemming van de SIF-middelen met andere wijkontwikkelingsfondsen. Deze opdracht kan moeilijk overgelaten worden aan de SIF-projecten alleen: samenwerking op wijkniveau met gewest en gemeenten veronderstelt een voorwaarden-scheppend kader op beleidsniveau. Aanknopingspunten voor dergelijke demarche zijn overigens ook te vinden in het regeerakkoord van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
  - Wij gaan er volledig mee akkoord dat overleg tussen de VGC en de Vlaamse Gemeenschap en beide administraties een structurele vorm moet krijgen (p. 4). Nog niet zolang geleden was het tot stand komen van het decreet en de uitvoeringsbesluiten op de thuiszorg geen voorbeeld van
  - * Afstemming van beleid tussen Vlaamse Gemeenschapscommissie, Vlaamse Gemeenschap en het kabinet van de minister van Brusselse Aangelegenheden.
  - * Opmaak van een specifiek Brussels luik, rekeninghoudend met kennis en ervaring in het werkveld.
- Het voornemen van de Vlaamse regering om de toepasbaarheid van decreten voor Brussel te onderzoeken (cfr. Brussel, hoofdstad van Vlaanderen in het Vlaams regeerakkoord) lijkt

ons te zeer éénrichtingsverkeer. Er moet voorzien worden in inspraak van het „lijdend voorwerp” i.c. Brussel zelf. Vandaar:

- interkabinettenoverleg met deelname van respectievelijke administraties én met hoorzitting t.a.v. het werkveld.
- actieve openbaarheid van bestuur impliceert minstens kennisgeving van het tijdschema van dergelijk overleg.

De Vlaamse Gemeenschapscommissie neemt zich voor, in het kader van openbaarheid en inspraak, de werking van de advieswerkgroepen aan een grondige evaluatie te onderwerpen. Hieromtrent willen we het volgende kwijt (vanuit onze ervaringen in de advieswerkgroep Welzijn):

- Het zwaartepunt van de werking van deze werkgroepen is komen te liggen bij adviezen i.v.m. de toekenning van subsidies en dit ten koste van de beleidsvoorbereidende en beleidsevaluerende rol;
- In vele gevallen verkeren door deze situatie leden van de advieswerkgroepen in de dubbele positie van beoordeelde en beoordelaar (worden als professionals of bestuursleden geconfronteerd met eigen projectaanvragen);
- Ook de aanwezigheid van kabinetsmedewerkers kan aanleiding geven tot rolverwarring. Een advieswerkgroep moet zijn rol ten volle kunnen spelen en in eigen schoot zijn mening vormen.

Vanuit deze „vaststellingen” wensen wij volgende bekommernissen onder de aandacht te brengen:

- Er moet meer tijd ingeruimd worden voor beleidsvoorbereidend en -evaluerend werk. Het feit dat (punctuele) subsidiedossiers vaak uitmonden in algemene beschouwingen wijst terzake op de noodzaak.
- Inzake subsidiedossiers moet de administratie ten volle haar rol kunnen spelen. In feite heeft zij de opdracht binnen de beleidslijnen (vertaald in wetgeving) te adviseren over de aanwending van middelen.
- Er zou in ieder geval een huishoudelijk reglement moeten worden opgesteld waarin functies en taken van de werkgroep alsook de deontologie van de werkgroepleden en kabinetsvertegenwoordigers vervat ligt.

De VGC zal er voor zorgen dat de sportinfrastructuur maximaal wordt benut. RisoBrussel hoopt dat het project buurtsport verder de belangstelling kan krijgen van het nieuwe college.

Het realiseren van de opleiding voor de sportbuurtwerker bijgestaan door de stafmedewerker en buurtsportmanager zal een flinke uitdaging vormen. Het gesprek rond sportinfrastructuur in eigen buurt zal de nodige aandacht en realisatie moeten krijgen nu ook de Vlaamse regering in haar regeringsverklaring zegt dit prioritair te vinden. Een organisatiestructuur zal moeten uitgewerkt worden in zeer nauwe relatie met de VGC-sportdienst en verdere stappen dienen gezet te worden naar het uitbouwen van een recreatief sportvoorstel met o.m. een sportacademie.

- De VGC opteert voor de verdere uitbouw van dienstencentra voor bejaarden. Als trekker van het Brussels Overleg Dienstencentra ligt deze beleidsoriëntatie ons na aan het hart. Hierin vinden we voorafgaandelijk beleidswerk rond programmering de hoogste prioriteit. Inzake nieuwe initiatieven is het nu te zeer: wie eerst komt, eerst maalt. Concurrentie tussen centra met een zelfde werkingsgebied dreigt nu reeds.
- Inzake nieuwe initiatieven in de jeugdwelzijnssector pleiten wij voor een verdere kwantitatieve en kwalitatieve uitbouw van de Werkingen Kansarme jongeren (WKJ's). Kwantitatief betekent dat een verhoging van de financiële middelen en een aanpassing van de huidige regelgeving zodat kleine organisaties eveneens als WKJ erkend kunnen worden. Naar kwalitatieve uitbouw is er nood aan ruimere professionele omkadering door het huidige WKJ-overleg te formaliseren en binnen de jeugddienst van de VGC een ondersteuningspunt uit te bouwen. Ook binnen het schoolopbouwwerk fungeren de WKJ's trouwens als bevoorrechte partners en wensen zij verder deze rol meer concreet gestalte te geven.

Dirk Geldof over zelfbeperking in de risicomaatschappij.

Socioloog Dirk Geldof doctoreerde onlangs op een proefschrift getiteld: „*Zelfbeperking in de risicomaatschappij. Een uitweg uit de crisis van loonarbeid, milieu en moderniteit*”. Hij is lid van de onderzoeksgroep Armoede, Sociale uitsluiting en Minderheden (UFSIA) en vooral bekend voor zijn medewerking aan de belangwekkende jaarboeken *Armoede en Sociale uitsluiting*. Onlangs ruilde hij het wetenschappelijk werk voor de pragmatiek van een schepenambt voor Agalev in Antwerpen. Er kwam ook een „gepopulariseerde” versie van het proefschrift op de markt. Het is dit boek dat wij hier willen voorstellen. Het biedt een denkkader, waarmee ook opbouwwerkers hun profijt kunnen doen. We proberen de gedachten-gang van Geldof schematisch te volgen, met geen andere bedoeling dan dat de lezer het werk zelf ter hand zou nemen. Om de vele ideeën enigszins recht te doen is er wel wat besprekingsruimte nodig. Vermits het boek opgebouwd is rond de 2 centrale concepten *risicomaatschappij* en *zelfbeperking* gaan wij in een eerste deel dieper in op de risicomaatschappij. Zelfbeperking komt dan in de volgende aflevering aanbod.

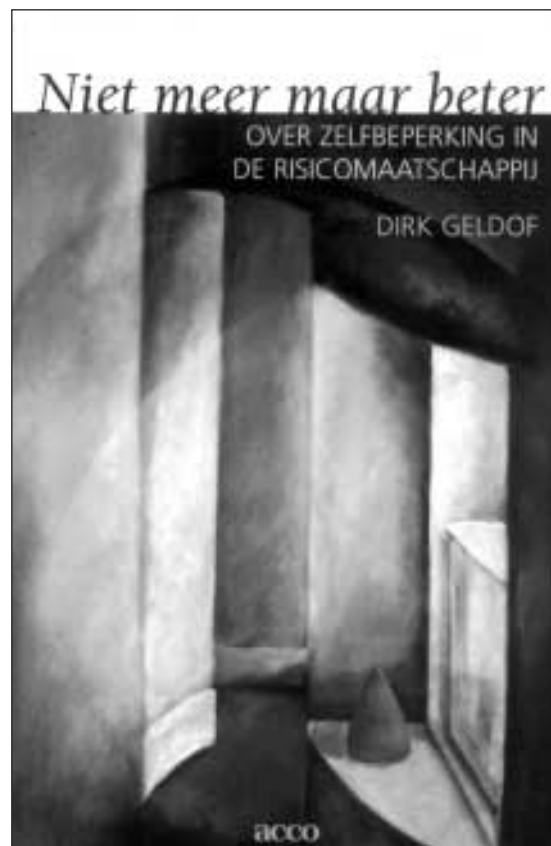
De risicomaatschappij.

Soorten risico's.

Ergens in het boek wordt het vroegkapitalisme getypeerd als een economie die steunde op spaarzaamheid en de rationele *beheersing van verlangens*. Dit in tegenstelling tot het hedendaagse kapitalisme dat steunt op verspilling en een irrationeel *toegeven aan verlangens*. Thomas Hobbes heeft zijn tijdgenoten in de 17de eeuw reeds voor dergelijke evolutie gewaarschuwd. Hij kon zich misschien niets voorstellen bij de actuele toestand, maar hij had wel een duidelijk beeld van de verwoestende uitwerking van het steeds-meer-willen hebben op de condition humaine toen hij schreef: „De verpletterende actualiteit van de ononderbroken en nooit te beëindigende voortgang der verlangens verzekert jullie van twee zaken: van de levenslange angst en van de immer opdoemende ontevredenheid”. Vandaar zijn pleidooi voor een

externe autoriteit die de chaos en de oorlog van allen tegen allen in bedwang kan houden.

Op de drempel van de 21ste eeuw en ettelijke autoritaire experimenten verder blijft daar het gegeven van een economie die voortjaagt op de (waan)idee van de onbegrensde menselijke behoeften. Maar steeds meer hebben gaat blijkbaar gepaard met steeds minder bevreemding en genereert levensbedreigende neveneffecten die het leven in deze maatschappij tot een uiterst riskante aangelegenheid gemaakt hebben. De huidige maatschappij typeren als een risicomaatschappij roept echter onmiddellijk de vraag op of er niet altijd al risico's hebben bestaan. Geldof wijst er op hoe het wezen van de risico's veranderd is. Aan de hand van het voor het twintigste eeuw meest symbolische risico, de nucleaire dreiging, wijst hij er op dat de breuk met vroeger zowel kwantitatief

als kwalitatief is. Mensen zijn zich er meer van bewust dat ze zelf aan de basis liggen van de risico's. Veel sterker dan vroeger beheersen deze risico's de politieke agenda en zijn ze inzet van maatschappelijke strijd (waar in de industriële maatschappij de (her-)verdeling van goederen en diensten centraal stond, concentreert de strijd zich nu op het omgaan met en verdelen van risico's). Welke risico's zijn het nu die deze risicomaatschappij beheersen? Het voorbeeld van de nucleaire vervuiling suggereert reeds dat een flink deel van de risico's zich op het ecologische terrein situeert. Ecologische risico's vormen inderdaad een door Geldof als cruciaal omschreven cluster dat omwille van zijn verpletterende aanwezigheid in het dagelijkse leven wellicht geen verdere uitleg behoeft. Daarnaast zijn er de sociaal-economische risico's. Ook zij staan centraal in het maatschappelijk debat. Het gaat om armoede, sociale uitsluiting en werkloosheid, in een combinatie die specifiek is voor de huidige evolutie van de kapitalistische economie: haar toenemende globalisering. Tenslotte onderscheidt hij individualiseringsrisico's. Deze vergen wellicht ietwat meer uitleg. Individualiseringsrisico's hebben betrekking op de persoonlijke leefwereld van mensen die op zichzelf teruggeworpen worden. Individualisering of het wegvallen van het keurslijf van tradities, conventies en rituelen laat mensen de keuze „hun eigen biografie te schrijven”. Deze keuzevrijheid heeft echter ook een keerzijde: de vrijheid om te kiezen is een verplichting geworden. Vermits de zaken niet langer voor het individu geregeld worden, kan deze er niet onderuit ze zelf in handen te nemen, met alles wat dat aan onzekerheid en angst voor mislukking inhoudt. Zeer duidelijk wordt dit geïllustreerd op relationeel vlak waar het huwelijk als van buitenaf geleverde conventie niet alleen een mogelijkheid geworden is naast andere, maar zelf een flink stuk aan onaantastbaarheid heeft ingeboet. Individualiseringsrisico's spelen niet enkel op relationeel vlak. Tussen individualisering en participatie op de arbeidsmarkt bestaat een merkwaardige, mekaar versterkende wisselwerking waarin onzekere relaties een katalyserende rol vervullen danwel worden versterkt: Onzekere relaties vormen bron van bestaansonzekerheid waardoor mensen naar de arbeidsmarkt gedreven worden, van waaruit de relaties onder druk komen te staan (het gezinsleven wordt door de arbeid gekoloniseerd). Nog vanuit arbeidsmarktprocessen wordt individualisering problematisch waar het de

omgang met tijd betreft: een veralgemeend gebrek aan tijd vervangt de klassieke tijdsordening waarop men zich vroeger kon laten meedrijven. Tijd is een schaars goed geworden waar we steeds economischer mee moeten omgaan en dat zich ook steeds meer als economische tijd gaat manifesteren. Ecologische, sociaal-economische en individualiseringsrisico's, het mag duidelijk zijn dat het hier niet om te scheiden, maar wel te onderscheiden clusters gaat. Dat heeft niet weinig te maken met de economische ordening die, in het eerste geval door haar ongebreidelde groei leidt tot uitputting van de natuurlijke bronnen, in het tweede geval verschuivingen teweeg brengt in de vraag- en aanbodzijde van de arbeidsmarkt; in het derde geval in toenemende mate de tijd instrumentaliseert en koloniseert.

Een doodlopende straat.

Mensen zoeken antwoorden op deze risico's. Bewust keuzes maken, anders omgaan met de tijd, het zijn vormen van persoonlijke en sociale reflexiviteit waarmee men zich individueel en in groep probeert staande te houden. Geldof ziet hoe meer en meer mensen vanuit een overlevingsreflex het hoofd proberen te bieden aan de individualiseringsrisico's, hoe ze anders gaan leven, zeg maar. Om echter adequate oplossingen aan te dragen om weg te geraken uit de vicieuze en naar zelfvernietiging leidende cirkel van de risicomaatschappij is meer nodig. Hierover zegt Geldof dat wanneer sociale of collectieve reflexiviteit – waarvan de basis gevormd wordt door individuele reflexiviteit – zich richt op de *moderniseringsblokkades* en naar uitwegen zoekt om deze te overstijgen, dat we dan in een proces van *reflexieve modernisering* zitten. Hiermee zijn twee termen geïntroduceerd die enige verduidelijking vergen en waarvoor een ommetje langs het theoretisch werk van U. Beck noodzakelijk is.

Voor een uitwerking van het begrip risicomaatschappij gaat Geldof inderdaad terug op het werk van U. Beck (en aanverwante denkers). In zijn werk *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne* (1986) heeft Beck de overgang van een industriële naar een risicomaatschappij (als de werking van min of meer autonome processen) uitvoerig beschreven. Beck onderscheidt 2 fasen in de bewustwording die deze overgang begeleidde. In de eerste fase worden de ongewenste effecten van de productie- en consumptiewijze van de industriële maatschappij nog als neveneffecten

beschouwd en blijft het geloof in de instituties (waaronder de wetenschap) die deze ongewenste effecten moeten indijken, ongebroken. In de tweede fase (waarin we nu zijn aanbeland) brokkelt het gezag in deze instituties af. De ongewenste effecten van de industriële maatschappij komen in het centrum van het politieke debat terecht. Het besef groeit dat vele instellingen niet alleen niet in staat zijn oplossingen aan te brengen, maar in vele gevallen de problemen nog versterken of legitimeren. Hier stoten we op het begrip *moderniseringsblokkade*. De voortschrijdende modernisering, die op deelterreinen succesvol lijkt, perkt (op beleidsvlak) de handelingsruimte in doordat er teveel ongewenste neveneffecten ontstaan op andere deelterreinen. Toenemende rationaliteit binnen deelsystemen leidt tot toenemende irrationaliteit ertussen.

Dwaalwegen.

Om deze blokkades en de malaise die ze veroorzaken het hoofd te bieden, zijn verschillende antwoorden mogelijk die op de keper beschouwd ontoereikend en gevaarlijk zijn. Er is vooreerst de zucht naar het verleden, toen „alles zoveel beter was”. Tegenmodernisering. In hoofdzaak gaat het hier om antwoorden vanuit ressentimenten, een roep naar onthaasting en vertraging waarbij de kritische vraagstelling vanuit het verstand uitgeschakeld wordt. Tegenmodernisering is des te gevaarlijker omdat het een comfortabele uitweg schijnt, maar tegelijk samenlevingen manipuleert in de richting van fundamentalisme, extreem rechts en eigen volk eerst.

Een tweede weg, die van het postmodernisme getuigt van een meer theoretische dan praktische benadering. Het postmodernisme drijft op het debat rond het einde van de grote verhalen en maakt radicaal komaf met alles waar het modernistische denken voor staat. In feite gaat het postmodernisme met een boog rond de problemen waardoor het eerder een vlucht impliceert dan een gepast antwoord op de moderniseringsblokkades. De derde weg, ecologische modernisering, doet dat evenmin. Deze weg pleit wel partieel voor oplossingen van het ecologisch probleem maar getuigt van een te groot optimisme en pleit eigenlijk voor meer van hetzelfde. (*)

Reflexieve modernisering.

Wat nodig is, aldus Beck, en met hem Geldof, is een vernieuwende tussenweg, een weg die daadwerkelijk uitweg biedt uit de moderniseringsblokkades. Wat nodig is, is niet minder maar meer moderniteit, een radicalisering van de Moderniteit (cfr. de raadselachtige ondertitel van het hoofdwerk van Beck). Hier verschijnt het begrip *reflexieve modernisering*. Het concept sluit bij Beck twee bewegingen in: de overgang van de industriële naar de risicomaatschappij en de bewustwording hiervan (individuele en sociale reflexiviteit). In deze bewustwording als zoektocht naar alternatieven staat het niet-weten centraal, het debat omtrent welke risico's aanvaardbaar zijn en welke niet. Geldof merkt op dat bij Beck iedereen drager van dit debat kan zijn, in de mate dat het individu zich van de feitelijke situatie bewust wordt. Anders dan bij Marx ziet hij geen historische roeping van één of andere groep (het proletariaat) om maatschappelijke veranderingen af te dwingen. Hiertegenover stelt Geldof dat reflexieve modernisering niet uitsluitend op reflexieve individuen kan gebouwd zijn. Hij ziet een centrale rol weggelegd voor het maatschappelijk middenveld met zijn „oude” en „nieuwe” sociale bewegingen. Verder wijst hij ook op de noodzaak aan structurele ingrepen in de maatschappelijke instituties. Reflexieve modernisering is dus geen zaak van een ander bewustzijn en kan niet op de verantwoordelijkheid van het individu alleen berusten. Vandaar het besluit van Geldof: „reflexieve modernisering vormt in feite een oproep tot kritisch reflexie over onze veranderde sociale condities *en* over nieuwe instituties”. Vandaar ook, na een analyse van de risicomaatschappij zijn tweede beweging: een zoektocht naar de derde fase van de risicomaatschappij, een zoektocht naar alternatieven, vanuit de aarzelende aanzet, de intuïtie van Beck dat er een uitweg bestaat uit de huidige moderniteitscrisis: zelfbeperking. (ast) wordt vervolgd.

(*) Een briljante wijsgerige, ideeënhistorische ontrafeling van de grondslagen van de Moderniteit die tevens een antwoord beoogt op fundamentalistische en traditionalistische retrofilosofieën en op de andere „alternatieven”, wordt geleverd door R. Commers in zijn werk *De wijzen en de zotten. De moderniteit en haar filosofie* (VUB-press).

D. GELDOLF, *Niet meer maar beter. Over zelfbeperking in de risicomaatschappij*. Leuven, Acco, 1999, 224pp.

SIF-Special met columns en reportages.

In februari en maart 1999 organiseerden de Regionale Instituten voor de Samenlevingsopbouw (RISO's) bezoeken aan verschillende SIF-projecten in Vlaanderen en Brussel. VIBOSO brengt daarover verslag uit in de vorm van columns en reportages, gebundeld in de SIF-Special.

De dichter Koen Stassijns, jeugdschrijfster Anne Provoost, journaliste Chris van Hauwaert, priester / columnist Staf Nimmegeers, politicoloog Patrick Stouthuysen en de grijze eminentie Dolf Cauwelier kropen in de pen. Met een dosis humor en een stukje afstandelijkheid maakten zij een verrassende schets van enkele projecten van het Sociaal Impulsfonds. Het resultaat is een persoonlijke, soms bijna emotionele indruk over wat er leeft in de buurt. De stem van de buurtbewoners en de vele vrijwilligers klinkt daarin door en het werk van de basiswerkers krijgt meer kleur. Enkele beroepsfotografen lieten op hun beurt zien wat er bekijft na een bezoek aan zo'n SIF-project.

De SIF-special, een extra editie van het tijdschrift Ter-Zake, is nu verkrijgbaar. De abonnees van Ter-Zake krijgen dat gratis toegestuurd samen met het september-nummer van Ter-Zake. Andere geïnteresseerden kunnen de SIF-Special bestellen bij VIBOSO. Prijs: 100 frank met inbegrip van de verzendingskosten.

In februari 1999 wijdde het tijdschrift Ter-Zake een volledig thema-nummer aan het Sociaal Impulsfonds. De volgende thema's komen daarin aan bod: de leefbaarheid en sociale veiligheid in de hoogbouw, het innoverend ondernemen in achtergestelde wijken, de kunst en creativiteit in de buurt, de wijkontwikkeling en het herstel van het sociaal weefsel. Ook dat Ter-Zake Cahier is nog verkrijgbaar bij VIBOSO (kostprijs 400 frank).

VIBOSO, Vooruitgangstraat 323, 1030 Brussel,
tel. 02-201.05.65, fax 02-201.05.14
of e-mail: viboso@skynet.be.

En ze leefden nog lang en gelukkig...

1 op 8 ouderen is arm!

Armoede is een 24-jarige weduwe. Ze woont in een huurflat en heeft niet

meer dan 2 kilometer tot de badkamer en niet opwarming. De vloer is te warm. Haar rekeningen bedragen ongeveer 20.000 Frank per maand. Ze heeft haart niet meer.

Armoede en ouderdom = onaanraakbaar

In 2000 was 13 % van de armen ouder dan 65 jaar, 12,5 % van alle ouderen is arm.

Armoede ouderen leven vaak in overvolte huurwoningen. Verlies van gezin, afname van sociale contacten, slechte voeding en ziekten, verslechtering van de gezondheid.

Ouderen in armoede hebben nog te weinig toegang tot betaalbare gezondheidszorg en hebben daardoor een 'slechte einde dag'.

Schenk ouderen in armoede een beter leven

Schenk de concrete projecten die armoede en uitsluiting bij ouderen bestrijden: de ondersteuning, huisvestingsprojecten, verpleeghuizen...

Uw gift is belangrijk

Staat verandering nog op uw agenda? 080-0000003 of via Welzijnszorg.

Voor elke gift van over 1.000 Frank ontvangt u in de loop van maart 2003 een fiscaal attest.

Welzijnszorg
**ALMOEDE
INSTITUTEN**

Bekening 080-0000003-03

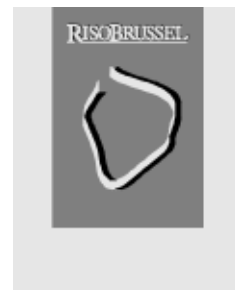
Inhoud

Editoriaal	p. 3
De Buurtwinkel is dood, leve de Buurtwinkel. Nieuwe uitdagingen in de Anneessenswijk.	p. 5
De sociale dienst van de Buurtwinkel. Een staalkaart van onrecht in de wereld.	p. 12
„United we stand” voor de Pantserstroepensquare !	p. 15
Limite Limite is geboren ... Een nieuwe stap binnnen het leefbaarheidsproject is gezet.	p. 20
Toeters en bellen - Brussels Gekleurd / Bruxelles en Couleurs	p. 22
Ook van het opbouwwerk wordt een minimum aan kwaliteit gevraagd.	p. 25
RisoBrussel over de Vlaamse regeerakkoorden.	p. 30
Dirk Geldof over zelfbeperking in de risicomaatschappij.	p. 34
SIF-Special met columns en reportages	p. 37

Colofon

Opbouwwerk Brussel wordt uitgegeven door het
Regionaal Instituut voor de Samenlevingsopbouw
te Brussel, Antwerpsesteenweg 295, 1000 Brussel
Tel.: (02) 203 34 24, Fax.: (02) 203 50 64

© ® 1999 RISOBRUSSEL - Nr 67 Jaargang 15

Artikels:

Steven Degraeve
Mirjam du Fossé
Thierry Goossens
Ilse Grieten
Alain Storme
Geert Vandenhouwe
Katleen Vanlerberghe
Bruno Van Loo

Tekstverwerking:

Kristel Van der Borcht

Vormgeving & lay-out:

Michel Demol

Eindredactie:

Alain Storme

Drukkerij: ACCO

met medewerking van het
Brusselse Hoofdstedelijk Gewest
Vlaamse Gemeenschapscommissie

met de steun van het
Brussels Hoofdstedelijk Gewest

gesubsidieerd door de
Vlaamse Gemeenschap

